

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

30 (459), 24—30 липня 2008

Фото Євгена Букета

Валентина ДАВИДЕНКО

Можна ще знайти місця, де живий духовний простір, виплеканий минулими поколіннями, є порятунком від деградації й шляхом у майбутнє для сучасного українства. Ці оази духовності втілені в чарівний образ Качанівського ландшафтного парку, але можуть мати й зовсім непрезентабельний вигляд — старий будинок із облупленими стінами в Прилуках колись також приймав Тараса Шевченка, як і Качанівський палац. Тож для мене й уславлений меценат Василь Васильович Тарновський, який у XIX сторіччі активно допомагав місцевій “Просвіті” і одягав вишиванку на прийомах у Санкт-Петербурзі, і сучасний учитель історії з Прилуки Анатолій Григорович Риженко, сухорлявий, немолодий, своєю щирістю щемко нагадав освітянське покоління моїх батьків — це постаті однієї ієрархії. Анатолій Григорович і показав нам той старий недоглянутий будинок, бо вже кілька років займається пошуком нових історичних свідчень про перебування Тараса Шевченка у Прилуках.

Заради цієї ж мети здійснили мандрівку до Чернігівської області й журналісти “Слова Просвіти”. Редакція продовжує творчий проект, який передбачає описати сучасну географію Шевченкових пам’яток в Україні. Розпочинали ми його з Національного заповідника “Батьківщина Тараса Шевченка” на Черкащині. Враження від нішньої подорожі Чернігівщиною опублікуємо у наступному числі “Слова Просвіти”.

Два яскравих твори Шевченка — художника і письменника оприлюднюють цей край у його біографії. Це полотно “Катерина” і повість “Музикант”. Тарас Шевченко був знайомий з усіма Тарновськими, починаючи з найстаршого Григорія Степановича, той купив у молодого художника “Катерину”. Ця картина започаткувала знамениту Шевченківську колекцію Тарновських. У цій родині існував культ Кобзаря. Василь Васильович Тарновський особисто зустрічав його під час

«У ГЛИБИНІ ВІКОВОЇ АЛЕЇ»

останніх відвідин у 1859 році. Тоді в Качанівському альбомі з’явився запис — автограф великого поета. Тарновський постійно надавав кошти на утримання могили Тараса Шевченка, був автором барельєфа на його пам’ятнику. Він хотів, щоб прах Кобзаря було поховано саме в Качанівці. Одна з галей, оточена деревами, які й складають той віночок-меморіум, виділяючись темнішим забарвленням крони, якщо дивитися з літака, таким був задум створити пантеон визначних українських постатей засобами ландшафтного дизайну. Та головним пам’ятником Кобзарю стала унікальна колекція Тарновських. Листи і твори Шевченка, щоденник, списки творів “Кобзаря”, дослідження, власне його й ті, що стосуються його імені, малюнки, гравюри на сюжети його творів. А ще “погруддя Кобзаря, маски, численні зображення олійними фарбами та іншими засобами, особисті речі, багаторічна колекція художніх творів Тараса Шевченка, мальованих до заслання, і під час заслання, і після нього...”. Переповідаю це за описом Степана Уманця, який побував у Чернігівському музеї 1910 року, адже за відомим заповітом Тарновського “...колекцію мою малоросійських старожитностей...а також зібрання речей, паперів, книжок та всього, що стосується пам’яті поета Шевченка, я заповідаю у власність Чернігівському Губернському земству, без права відчуження і переміщення їх з міста Чернігова, з тим, щоб музей називався моїм ім’ям”.

Качанівка зберегла романтичний образ, створений ще в минулу епоху і навіть своєрідний монокль, через який можна розглядати могутню енергетику тогочасної природи. Це величезна кругла галявина, де колись ріс незвичайний дуб з кількома стовбурами: за переказами, під ним відпочивав Шевченко. Яку могутню коре-

неву систему і грандіозну крону мало це кількостотрічне дерево, свідчить нинішній повітряний простір, незаповнений лісом — ота міжчасова лінза. Адже скільки потім не садили на цьому місці молоді дубки, вони не ростуть, бракує земних соків, і довколишні дерева ніяк не можуть заповнити своїми кронами небесний купол, де колись царювала крона одного лише Шевченкового дуба.

Чи поширюється цей закон на людей? Наш час заповнений величними пам’ятниками і здрібнілими героями. “Духовна криза, яка спіткала наше суспільство, позбавила нас пейзажного мислення, ми зігнулись під гнітом соціального утилітаризму, який формує бездуховність і жорстокість.” Ці записи залишила мені на пам’ять незвичайно осяйна людина — професійний архітектор ландшафту із Санкт-Петербурга Анна Олехно. У 1995-му ми познайомилися в Качанівці, коли наша знімальна група від студії ICTV працювала над фільмом про цей унікальний заповідник. Анна Вікторівна була нашим гідом і тим диригентом, хто озвучив для неопосвячених пейзажну партитуру Качанівки.

“У ландшафтній архітектурі складні духовні функції, вона відображає відносини між Природою і людиною, між особистістю і суспільством. Культ емоції домінував у культурі XVIII—XIX століття. Парки стали об’єктом відкритого емоційного переживання через відчуття їхньої краси, заснованої на єдності філософських і естетичних принципів. І нині Парк несе заряд нашої минулої культури, духовний потенціал, паркові композиції програмувати думки, емоції, почуття. Це — просторовий спектакль, який осягаєш через рух. Качанівський парк — Національний Образ Природи”.

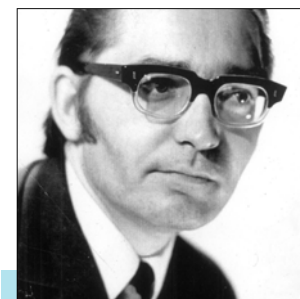
Закінчення на с. 9

ЩО БОЛИТЬ УКРАЇНСЬКОМУ РАДІО

5

ПОЕЗІЯ ІЗ ВУСТ ДНІПРА

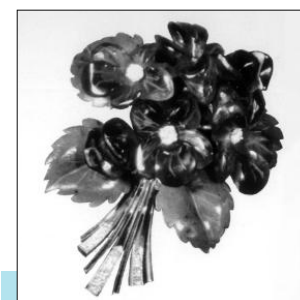
9

НАЦІОНАЛЬНА СВЯТИНЯ

12–13

МУЗИКА В КАМЕНІ

15

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106

“Нерішучі владарі, щоб уникнути небезпеки в дану хвилину, найчастіше погоджуються на нейтралітет — і переважно гинуть”. Мак’явелі

Ірина ФАРІОН

Який був сенс апелювати до колишнього міністра освіти й науки Ніколаєнка чи віце-прем’єра з гуманітарних питань Табачника? Тоді окремі й сукупні галицькі демо-ліберальні виважено-розважливі, розсудливі і „стратегічно” мудрі діячі потрясали заявами-зверненнями, аби усунути цих помилок природи з посад. Водночас відсортowana львівська інтелігенція піснями, віршами, картинами та квітами вітала яйцеповерженого Януковича — від такого лакейства вивернуло щонайменше півкраїни. Про регіональну вотчину не йдеться: більшість із них зупинилася в просторі й часі — на це немає жодної ради, крім як виплекати батогом і медяником (себто жорстким обов’язком і обмеженням правом) нове покоління сходу і півдня України.

Настали часи неповносправної кааліції, якій для продуктивних дій хіба п’ятого колеса до воза не вистачає. Годі теревенити про їхній олігархічний статус. Безідейні завжди намагаються високими ідеями приховати ницість своїх прагматичних потреб. Отож, одне із завдань — віднайти гуманітарну ширму, за якою все по-старому, а то і гірше тектиме каламутною совковою колоніальною рікою. І найліпший, як з’ясувалося, матеріал для такої ширми — галичани: віце-прем’єр з гуманітарних питань, міністр освіти і науки, міністр культури і туризму — Васюник, Вакарчук, Вовкун — себто три галицьких ВВВ. Перший, наче страус, заглибився в посаду так, що його ніхто, хіба, крім Президента, і виявити не може. Бо де ж перебував цей посадовець, коли Єкатеріне Второй пам’ятники в Одесі та Севастополі воздвигнули та ще й постамент фальсифікаторові виборів-2004 Ківалову звели; може, бодай по-страусячому звомпив, коли zdeградовані донецько-луганські левченкі вивертали мовно-шовіністичну гарячку; чи, може, відвоював хоч клопоту втраченого інформпростору, що зомбує українців не лише на двоязичіє, а перетворює їх у біомасу попсових споживачів? Звичайно, потуги міністерства культури і туризму про обов’язковість перекладу та дублювання фільмів державною мовою на цьому тлі назвати можна подвигом. ВО “Свобода”, з ініціативи

ГАЛИЦЬКИЙ ДЕГРАДАНС У ГУМАНІТАРНІЙ ЦАРИНІ

відомого спортивного журналіста Андрія Мірошниченка, виявила своїм багатотисячним Маршем українського глядача якнайпалкішу підтримку такого гідного чину міністерства. Отож, не всі галичани, як казав великий В. Стефаник, змекли.

Однак спинюся на найнебезпечнішому галицькому типі, який, у принципі, є сфокусованим образом збанкрутілої політсили — „Наша Україна”, від якої вже й сам Президент відхрестився. Основна ідеологема цих політичних аутсайдерів — зі всіма жити дружно (хіба, крім ВО “Свободи”), себто тупий демо-лібералізм, який значний прошарок галичан видає за виваженість, мудрість і майже, як у Януковича, стабільність, спокій і злагоду. А це — смішне і містично-сакральне — схід і захід разом, — начебто треба наголошувати на природній спільності голови та шиї... Це їх і розчавило: “Хто з всіми добрим хоче бути, / Той швидко втратить добру путь”, — мав рацію великий галичанин Іван Франко. **Бандитів таки треба було посадити у тюрми — тоді й закон був би для всіх.** А так бандити у парламенті — а „Наша Україна” поза виборцями у серці України — Києві. Усе логічно і справедливо.

Дзеркалом такої роздвоєної політики у святая святих мовній царині стали дії теперішнього міністерства освіти. Моя епістолярна одісея як депутата Львівської обласної ради і заступника голови комісії з питань освіти й науки з цією установою розпочалася відтоді, **як ще за міністра Ніколаєнка було дозволено вступне тестування до вишів мовами національних меншин, хоч, зрозуміло, що суть то в одній-єдиній постімперській меншині — російській.** Тоді Львівська обласна рада однострійно підтримала мою апеляцію до Генеральної прокуратури, аби припинити наругу над 10 статтею Конституції України про державність української мови — єдиної перепустки до вишу. Однак коли довелося на сесії робити таке саме звернення до Генпрокуратури щодо дій нового міністра І. Вакарчука (з огляду на його Указ від 21 січня 2008 року № 33, де в пункті 7.2. зазначено: “Для учасників зовнішнього незалежного оцінювання, які здобували середню освіту мовами національних меншин, за їхнім бажанням [для чого їм Конституція — вони мають власне бажання!!! — Авт.] у перехідний період (у 2008—2009 рр.) [так ніби громада отупіла й не розуміє, що тоді ні цього міністра, ні цього уряду вже не буде] тести перекладають відповідною мовою (за винятком тесту з української мови та літератури [за логікою рабів і це треба перекласти. — Авт. !!!]”, його однопартійці патетично закликали з трибуни облради до “виваженості і мудрості” (так у них називають політично доцільне нехтування засадничою статтею Конституції) і не проголосували за звернення до Генпрокуратури. Натомість ВО “Свобода” на апеляції до Президента України і до Генпрокуратури отримала відповідь від директора Українського центру оцінювання якості освіти пана І. Лікарчука: “На виконання статті 10 Конституції України тести для проведення зовнішнього незалежного оцінювання випускників загальноосвітніх навчальних закладів укладаються державною мовою. У цій же статті Конституції України задекларо-

вано також вільний розвиток, використання і захист російської та інших мов національних меншин. Тому було прийнято рішення про переклад [цікаво, чийм коштом? — Авт.] тестів мовами національних меншин, якими здійснюється навчання в загальноосвітніх навчальних закладах України. 2008 рік — це перший рік запровадження обов’язкового зовнішнього оцінювання для бажаючих [замість охочих — Авт.] вступити до вищих навчальних закладів України. Переклад тестів буде здійснюватися лише в перехідний період, тобто впродовж 2008—2009 років”.

Ця розлога цитата — не просто типовий зразок роздвоєного мислення чиновників, але й суперечність у головній тезі. Яка тоді логічна потреба перехідного періоду, якщо право тестуватися мовами нацменшин, за логікою чиновника, виписане в цитованому другому реченні 10 статті Конституції? Так потрапляють у логічну пастку люди, що заблукали у власних переконаннях і світоглядних цінностях — і найважливіше у чинних законах. Їм би варто було звернутися до спадщини наших предків, які ще в передмові до Литовського Статуту XVI сторіччя (тодішньої Конституції) цитували Цицерона: “Ми є невеличками закону задія того, аби свободою користуватися могли”. Нагадаю Закон “Про мови...” (ст. 28): „...в усіх групах з російською мовою навчання та неукраїномовних навчальних закладах, незалежно від їхнього відомчого підпорядкування, забезпечується вивчення української мови”. Це означає, що кожен випускник середнього навчального закладу зобов’язаний належно володіти державною мовою. А ті, що її не вивчили, не можуть бути студентами щонайменше з двох причин: а) вони або розумово відстали; б) або політично упереджені.

Як наслідок таких амбівалентних дій галузевого міністерства і бездіяльності Генпрокуратури на Заході України лише у Львові виявилось 82 охочих протестуватися російською мовою з математики, з історії України — 22, зі всесвітньої історії — 1; були такі й на Тернопільщині — 11 — з математики, 4 — з географії, 7 — з історії України, 4 — зі всесвітньої історії, біології, основ правознавства, 3 — з основ економіки, 2 — з хімії. На Франківщині понад двомстам вступникам надано можливість тестуватися угорською та румунською мовами. **Цікаво, чи вступили б українці до московських, угорських і румунських вишів, тестуючись українською мовою?** Чи не тому з цієї гнило-ліберальною, псевдodemократичною владою і відгодованим регіональним спрутом ми щонайменше чотири роки вступали до чергової пастку?

Не секрет, що найвищі державні інституції — це, за незначними винятками, увічнення глупоти нижчих чи підлеглих інституцій. На жаль, моя депутатська практика не спростувала цієї тези, про що й тиметься вже у другій сюжетній лінії моєї освітянської одісеї, що зійшлася в одній кульмінаційній точці з позицією міністерства освіти.

Безпрецедентне рішення методичної ради Національного університету “Львівська політехніка” скоротити курси гуманітарних наук — історії України, культури, філософії, ділової української мови, політології, соціології — навіпі, залишивши всього лиш **16 го-**

дин (інакше — два робочих дні на довгі 4—5 років навчання), спонукало мене написати відкритого листа міністрові освіти. Убивчу ціну виставила методична рада Львівської політехніки гарантові національно-духового розвитку — державній мові та ідеологічним дисциплінам. На це рішення не вплинула заява-протест завідувачів кафедр Інституту гуманітарних і соціальних наук та одногослосне звернення депутатів обласної ради до ректорів Львова та Львівської області, аби Політехніка припинила дискредитувати звання національного університету. Таке рішення грубо порушує права студентів отримувати повноцінну освіту, яка є університетською саме тому, що випускник вузько спрямованого закладу отримує базові знання із засадничих гуманітарних дисциплін ціннісного і свідоглядного спрямування. Таке рішення є насильним і брутальним відлученням молодих людей від грандіозних світових ідейних набутоків, які можливо почерпнути передусім із до кореня обрізаних дисциплін.

Особливе місце у цьому переліку посідають курси „ділової української мови” та “української мови професійного спілкування”, які так мало спільні зі шкільною програмою, як вища математика з математикою у школі. У країні склалася загрозлива ситуація не лише з національно-мовною ідентичністю у певних областях країни, але й з культурою мовлення. Мову перетворено у брудне (суржикове) маніпуляційне знаряддя, із неї вимито основний духово-національний і креативно-державницький сенс. Це свідчить про нагальну потребу збільшити ці курси щонайменше удвічі.

Відповідь заступника міністра В. Шинкарука вразила багатослівною прелюдією про те, як у згаданому виші “докладають зусилля для збереження кадрового потенціалу фундаментальних та мовно-гуманітарних кафедр” [себто звільняючи викладачів через скорочення годин. — Авт.] **і ані найменшою згадкою про такий предмет як “ділова українська мова” чи “українська мова професійного спілкування”.** Направду, **собака собаці хвоста не одкусить, а мужні народжуються від мужніх...** І лише завершальне речення стало квінтесенцією проблеми: „Водночас, [з якоїсь рації чиновник там поставив кому: даються взнаки обрізані години вивчення української мови і в його часи] Міністерство освіти і науки не підтримує дії керівництва університету щодо скорочення гуманітарної підготовки бакалаврів, про що зауважено ректору [замість ректорові — бо це ж істота, а мо’, ні?] університету”. У цьому вся безпорадність і безвладність влади — “зауважено!” Не зупинено безпрецедентного нищення засад університетської освіти; не ухвалено відповідних галузевих стандартів із адекватним гуманітарним складником, у якому державна мова має відігравати провідне значення; не видано указу про розширене і поглиблене вивчення державної мови у всіх вишах як гаранта утвердження української державности та української освіти... І навіть більше. Після цього міністерського “зауважено!” 10 червня на прес-конференції ректор згаданого вишу Ю. Бобало з властивою риторичною майстерністю заявив: “...кількість годин на викладання гуманітарних предметів скоротили, щоб не випускати “бакалаврів-інвалідів”. Сліпці ведуть сліпців. Інваліди духу стали головною загрозою для країни в цілому, і зокрема, її майбутнього — студентів.

Який був сенс до них апелювати? Аби правда про кожного була на поверхні. Це обов’язково робитиме нас вільними і зовсім не такими, як вони.

Роман КОЛОДІЙ,
член правління Мукачівської районної організації товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Я — просвітянин із певним стажем. Всеукраїнський культурологічний тижневик “Слово Просвіти” читаю систематично, третій радіоканал слухаю регулярно. Про нашу солов’їну мову, мабуть, списано десятки тонн паперу, випущено в ефір сотні передач, а солов’їну засмічували і продовжують засмічувати іншомовними словами, навіть інколи доходять до абсурду. Наприклад, під час дублювання російських фільмів українською мовою (телесеріал “Кадети” та інші) слово “тем більше” перекладають українською “тим паче”. Цей російський вислів настільки “в’ів-

ПРО НАБОЛІЛЕ...

ся” в наш лексикон, що з ним ніколи не розлучався Олександр Мороз. Дуже часто вживають його академік Володимир Литвин, екс-спікер Іван Плющ. Іноді прикро стає, коли це слово-паразит вимовляють молоді журналісти, працюючи в молодіжних і авторитетних засобах масової інформації. Напрошується думка — “звідки, з яких джерел вони це взяли?” Відповідь може бути одна — все, що засмічує нашу мову, успішно передають із покоління в покоління, бо попри 17 років української незалежності, ми залишаємося байдужими навіть до вдосконалення державної мови. Скажете, нема мотива-

ції? Ні, є. Державним службовцям за знання української мови навіть доплачують певну суму. Гроші дають, а знань ніхто не перевіряє.

Не за горами і президентські вибори в Україні. Відбуватиметься приблизно те, що відбулося на останніх виборах в Києві. Охочих посісти крісло президента України буде, мабуть, кілька десятків. Серед президентів, певно, будуть і ті, хто під час засідань Верховної Ради читає лише російськомовні видання, хто виступає лише російською мовою “потому, что его избиратели русскоязычные”. А ст. 10 Конституції Украї-

ни і постанова Конституційного суду з питання державної мови “им по-боку”. І я впевнений, що це не завадить зареєструватися таким “патріотам” кандидатами в президенти України.

У цьому питанні нас випередила центральноазійська країна — Казахстан. Нарсултан Назарбаєв тричі складав іспит на знання казахської мови. І тричі ставав президентом Казахстану. В Україні очікуємо ухвалення такого закону і перевірку його дієвості, чи ні? Мабуть, не дочекаємось.

А тепер ще раз про “тим паче”. У жодному словнику української мови і в Сучасному тлумачному словнику української мови цього слова немає. А є слово “паче” в “Словаре русского языка” С. І. Ожегова на с. 454 і означає “тем більше” в перекладі на українську — “тим більше”.

УКРАЇНСЬКА ДЛЯ УГОРЦІВ

Олександр ЧЕРЕПАХА, заступник голови Закарпатського обласного об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка

Угорська громада Закарпаття — найбільша національна меншина. За переписом 2001 року, тут мешкало понад 151 тисяча угорців або 12,1 % населення області. Три чверті угорської громади компактно мешкає в Берегівському, Виноградівському, Мукачівському й Ужгородському районах.

У радянські часи у Закарпатті в угорських і румунських школах обов'язково вивчали російську. Доросле сільське населення, яке до 1944 року жило в Угорській державі, в СРСР самотужки почало опановувати російську мову як засіб офіційного і міжнаціонального спілкування. Склалося так, що частина угорців не вивчила російської. Цьому сприяло і те, що в прикордонній смузі вони спокійно могли отримувати потрібну інформацію через угромовні місцеві та закордонні ЗМІ.

Із 1991 року перед освітньо-виховною системою Закарпаття постало нове завдання: у навчальних закладах вивчати українську мову для інтеграції національних меншин в українську спільноту.

Шкіл із угорською мовою навчання стало на дев'ять більше, з румунською — на одну.

Якщо 1991—1992 роках загальну середню освіту одержували українською мовою 81,7 %, угорською — 8,8 %, румунською — 2,1 %, російською — 7,3 %, то у 2000—2001 відповідно 85,7 %, 10,3 %, 2,3 %, 1,7 %, словацькою — 0,05 %. Нині в області працює 122 загальноосвітні школи, де викладають мовами національних меншин, та дев'ять гімназій (3 880 учнів) і вісім ліцеїв (1 274 учні), серед яких одна гімназія і два ліцеї з угорською мовою навчання.

Понад 1 200 педагогів угорських шкіл пройшли курси підвищення кваліфікації в Угорщині.

Учителів для угорських шкіл готують Ужгородський національний університет і Закарпатський угорський педагогічний інститут в м. Береговому. Угорською мовою здобувають фахову освіту студенти в Мукачівському державному аграрному технікумі, Ужгородському училищі культури, Берегівському медичному училищі. В місцях компактного проживання угорців — 82 клуби, бібліотеки з книжковим фондом 435 тис. примірників, а в Береговому діє єдиний в Україні угорський драматичний театр. Угорською мовою видають 10 часописів загальним накладом понад 200 тисяч.

Попри поліпшення умов навчання, в угорських школах залишається нерозв'язаною проблема опанування учнями державної української мови. А в тих навчальних закладах, де її викладають, чимало проблем. Спеціалісти не мають відповідної фахової освіти: українські філологи не знають угорської мови та її особливостей, школи не забезпечені достатньою кількістю підручників, словників, методичною літературою.

Українську в угорських школах як обов'язковий предмет слід запроваджувати з перших років навчання, особливо це важливо в сільській місцевості, де діти

живуть в угорському мовному середовищі.

За даними опитування учнів 10—12 класів угорських шкіл, 93 % бажають знати українську мову бездоганно, 1 % — ні.

Молодь із угорських сіл, як правило, погано розуміє українську мову. Ще гірше нею володіють старші за віком люди. Це породжує в угорській громаді Закарпаття громадсько-політичні, правові, психологічні, культурно-комунікативні проблеми.

Окрім вивчення української мови, в угорських та румунських школах Закарпаття, можливо, варто розробити програму вивчення державної мови і для старших вікових груп, забезпечивши їх угорсько-українськими розмовниками і словниками. Адже не володіючи державною мовою, національні меншини Закарпаття відірвані від повнокровного життя в Україні, здобуття спеціальної та вищої освіти. Це спричиняє міграцію молоді до Угорщини.

Місцевим органам державної влади потрібно терміново допомогти угорцям стати повноправними громадянами й патріотами України так, як поляки, євреї, росіяни, болгари, гагаузи, греки.

Опанас Заливаха "Закоріненість"

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО МІНІСТРА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ, лексикограф

Шановний пане Вакарчук!

Рівень викладання української мови в Україні у школах, успадкований від колоніального режиму, вкрай незадовільний. Колоніальний режим, виконуючи вказівки метрополії, робив усе, щоб викладання української мови в навчальних закладах сприяло не засвоєнню учнями справжньої української мови, а навпаки, її забуттю і трансформації в єдину "совєтську" мову. Для цього запроваджено низку заходів.

Передусім звернуто увагу на викладачів української мови. Ідея була така: добрати на викладачів мови людей, які фактично її не знали, тобто обернути викладання на фарс, який спрямовуватиме учнів та студентів до вивчення не української, а єдиної "совєтської" мови. Досвід такого добору вже був: на керівників мовознавчих інститутів призначали "академіків" та "докторів наук", знавців не української, а російської мови.

Таку практику вирішено запровадити і для викладачів у середніх школах. Цей "мудрий" план втілюють у практиці добору студентів на філологічні факультети. Так, в університетах радянської України вступники на українську філологію мусили скласти іспит з російської мови, а вступники на російську філологію — іспит з української мови. Чого цим досягали? Оскільки іспит з мови був вирішальним для конкурсного вступу до університету, то випускники українських шкіл, які добре знали живу українську мову, ставали викладачами російської мови, а викладачами української мови ставали випускники російських шкіл, які добре знали російську.

Таке викладання української мови в останні десятиріччя колоніального режиму в Україні було фарсом. Які знання української мови давала "совєтська" школа, можна спостерігати на рівні мовних знань наших народних депутатів. Усі вони мають здебільшого вищу освіту, а розмовляють правильно українською лише одиниці.

На жаль, стандарти викладання української мови після здобуття Україною незалежності майже не змінилися. Досить прочитати статті, з якими виступають учителі-мовники на сторінках преси. У них можна натрапити на граматичні, стилістичні помилки на кшталт **вчити** чому, а не **чого**, **наслідувати** кому. Остання помилка свідчить про мислення російською викладача української мови: по-російськи **подражают** кому, а українською **наслідують** кого. Учитель, що практикує таку лексику, навчає і учнів такої суржикової мови. Замість питомих українських форм ці вчителі вживають неокочирні кальки з російської мови. Наприклад, замість **відзнаки** (*військові*) кажуть **знаки розрізнення** (тобто мавпують російські **знаки отличия**).

У живому мовленні деякі сучасні викладачі неправильно наголошують українські слова: **одинадцять** замість **одинАдцять**, **крадУть** замість **кРАдуть**, **розірвЕ** замість **розірвє** тощо.

Ці факти свідчать, що миритися з таким станом речей — означає потурати дискримінації державної мови. Отже, потрібні заходи для виправлення становища: для піднесення рівня викладання української мови. Для поліпшення мовної освіти варто заохотити всіх викладачів працювати над собою й удосконалюватися.

Як цього досягти?

На мою думку, потрібно атестувати викладачів української мови на державному рівні. Атестація визначить якісний ступінь викладання кожного за чотирибальною системою. Міністерство освіти і науки видасть кожному викладачеві свідоцтво із зазначенням його кваліфікації: викладач першої, другої, третьої та четвертої кваліфікації. Відповідно до кваліфікації слід оцінювати працю викладача. Учитель першої кваліфікації, який найефективніше навчатиме учнів, матиме більшу платню.

Атестації слід проводити регулярно, вони заохотять викладачів нижчих кваліфікацій підвищувати свій рівень викладання державної мови, щоб здобути вищу кваліфікацію.

ХТО, ЯКЩО НЕ Я?

Микола БАЛАНДЮК

Пам'ятаємо, якого широкого розголосу набуло рішення Луганської обласної ради щодо російської мови на території Луганської області. Цією постановою зроблено спробу урівняти на регіональному рівні українську і російську мови. Враховуючи мовну ситуацію у Луганській області, постанова перекреслювала розвиток державної мови. У східних та південних регіонах цю подію могли не помітити, але, на щастя, в Україні збільшується кількість небайдужих, патріотично налаштованих громадян, для яких мова, нація, держава — одне ціле. Першим на антиукраїнську політику зреагував А. Назаренко

— голова Луганської обласної організації УРП "Собор". Він звернувся до Ленінського районного суду міста з позовною заявою до Луганської обласної ради про визнання постанови такою, що порушує його конституційні права як громадянина.

Суд погодився з позицією А. Назаренка. Тоді Луганська обласна рада подала апеляційну скаргу на постанову Ленінського районного суду Луганська до Донецького апеляційного адміністративного суду. Судові процеси тривали понад рік. Але правда перемогла. Донецький апеляційний адміністративний суд став на захист прав А. Назаренка як громадянина України і скасував пункти постанови Луганської обласної ради, які ігнорують статус української мови як державної.

годнішні жаргоністи озвучують його як "кльово", що нагадує російський суржик. Сленг, як і будь-яка інша говірка, — лише розмовний варіант на фонетичній і граматичній основі загальноновживаної мови. Він вирізняється своїм неформальним, а

СЛОВО — НЕ ГОРОБЕЦЬ

часто і грубо-фамільярним відтінком. У свідомості мас і частково у наукових осередках відбувається певна переорієнтація мови щодо відповідності її їхньому нормативному стандарту.

Носії нинішнього молодіжного сленгу, прагнучи образно виявити особливості свого внутрішнього світу, вживають жаргоні: кайф, — найвище задоволення; башлі — гроші; небашльовий — недорогий тощо.

Часто молода особа, не замислюючись, одним грубим словом чи лайкою може висловити все, що накопало на душі, що вона відчувала, думає. Сленг дає змогу спілкуватися людям обмеженим, малоосвіченим, із низьким рівнем культури. Уявімо, що ми їдемо у громадському

транспорті й випадково, бо неможливо й ворухнутися, наступаємо комусь на ногу. І починаємо делікатно перепрошувати, але у відповідь — грубі, нечемні слова жаргону. Хіба це свідчить про культурний рівень скривдженого?

На жаль, здебільшого люди, які користуються ненормативною лексикою, навіть не розуміють значення цих слів. Але існують слова, які не містять кривдного змісту, а навпаки, роблять розмову цікавішою, веселою та неординарною.

Молодіжному "кривлянню" нерідко властива чимала кількість жаргонних слів, таких як: "бляха-муха", "блін", "йо-ма-йо". Це суржик чи калька з російських нецензурних висловів.

Нині молодь, не знаходячи відповідників у словниках, активно змінює й використовує іноземну комп'ютерну лексику і посилується цим сленгом. Так комп'ютерні терміни проникають у загальноновживану лексику. Ця "інша мова" — бідна, лаконічна, з

багатьма скороченнями і своєрідною символікою. Отже, сленг найчастіше залежить від культури, освіти, соціального статусу людей, що його вживають, їхньої національності, професії й хобі. Спостерігаючи за людьми, професія яких пов'язана з комп'ютерами і особливо в мережі Інтернет, можемо стверджувати, що саме у цій сфері діяльності відбувається активне створення неологізмів, до того ж, існують граматичні, фонетичні та графічні інновації.

Але чому люди використовують сленгові звертання? Чому не спілкуються без слів-паразитів? Чому іноді, коли людина розтуляє рот, не знаєш, — плакати чи сміятися? Відповідь проста. Розвиткові "сленг-культури" сприяють незнання рідної мови, оточення, погані звички — вигукувати вдень та навіть посеред ночі під вікнами, у парках, на вулиці, в транспорті, аби вирізнитися серед інших; недостатній запас слів через проблеми в освіті.

Тож потрібно знати, коли і що казати. Бо слово — не горобець, як стверджує народна мудрість, вилетить — не спіймаєш.

Людмила ІВАННІКОВА

ВЕЛИКА ПРАВОСЛАВНА СВЯТИНА

У липні минає 900 років від заснування Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря в Києві. Ця видатна подія знайшла гідне пошанування на всіх рівнях — церковному й державному. І хоч церква в нас відокремлена від держави, однак історія Української Православної Церкви нерозривно пов'язана з історією Української державності.

Непересічну роль в утвердженні української духовності, в творенні нашої культури, мистецтва, літератури, театру, музики відіграли монастирі. Тут розвивали писемність і книгодрукування, тут написано всі літописи, починаючи з “Повісті минулих літ”, які й досі — основне історичне джерело. Зокрема ігумен Михайлівського монастиря, ієромонах Феодосій Софонович в другій половині XVII ст. написав тут свою знамениту “Хроніку” (“Кройніку з літописцов стародавніх”). У монастирях протягом багатьох сторіч щодня творили молитви за Україну та її людину.

Свято-Михайлівський Золотоверхий монастир знаменитий тим, що в ньому з 1108 до 1937 року зберігали мощі святої великомучениці Варвари, що творили дива, про які писав Феодосій Софонович. Відомий він пам'ятками світового мистецтва — мозаїками “Євхаристія”, “Димитрій Солунський”, “Архидиякон Стефан”, “Апостол Фадей” тощо, які кожен з нас пам'ятає зі шкільних підручників історії й малювання.

Отже, Михайлівський Золотоверхий монастир у Києві — це не лише видатна пам'ятка архітектури і мистецтва, а й православна святиня.

НА СТОРІНКАХ СТАРОДАВНІХ ЛІТОПИСІВ

Існує дві літописні версії заснування Свято-Михайлівського монастиря. Обидві вони цікаві й доповнюють одна одну. Перша стверджує, що монастир заснував у 1070-х роках князь Ізяслав (у святому Хрещенні Димитрій) Ярославич як Дмитрівський монастир із соборним храмом святого Димитрія Солунського. “Коли ж монастир [Печерський було] споруджено, а ігуменство держав Варлаам, Ізяслав теж поставив монастир святого Димитрія [Солунського] і вивів Варлаама на ігуменство до святого Димитрія, бо хотів зробити його вищим од сього [Печерського] монастиря, надіючись на багатство. Многі бо монастирі цесарями, і боярами, і багатством поставлені, та не такі вони, як ті, що поставлені сльозами, і постом, і молитвою, і неспанням (Літопис Руський. За Іпатієвським списком. Переклав Леонід Махновець. (К.: Дніпро, 1990)).

Отже, першим ігуменом Дмитрівського монастиря був прп. Варлаам Печерський, після смерті якого князь Ізяслав зблизився з братією печерського монастиря, і особливо з ігуменом Феодосієм, а з 1128 р. Дмитрівський монастир стає частиною володіння Печерської лаври (див: Михайлівський Золотоверхий монастир. — К.: Техніка, 1999. — С. 18).

Син Ізяслава Святополк (у хрещенні Михайл) збудував там 1108 року церкву св. Архистратига Михайла з позолоченими банями, прозвану Золотоверхою. Про це є згадка в “Повісті минулих літ”: “У рік 6616 (1108). Закладена була церква святого Михайла Золотоверха, Святополком-князем, місяця липня в одинадцятий (день)”. Як вказують історики, день закладення церкви не випадковий — це дата смерті княгині Ольги. (“У рік 6477 (969). ...І в трьох днях померла Ольга. І плакав за нею син її, і внуки її, і люди всі плачем великим, і, поніши, погребли її на уготованому місці”). День смерті Ольги — неділя, 11 липня 969 р. відомий з “Пролога”, на нього вказує також і св. Димитрій Ростовський у “Житії” святої Ольги. У Новгородському списку “Повісті” (т. зв. “Новгородський перший літопис”) закладини Михайлівського храму датують 6617 роком, тобто через 140 літ із дня смерті Ольги. Можливо, що закладини приурочені до цієї події. Оскільки всі дати в літописах подано за старим стилем, то, відповідно до нового стилю, і день смерті Ольги, і день заснування Михайлівського Золотоверхого собору — 24 липня (а саме цього дня свята Православна Церква вшановує пам'ять блаженної Великої княгині Ольги). Отже, і ювілей Михайлівського Золо-

900-РІЧЧЯ МИХАЙЛІВСЬКОГО ЗОЛОТОВЕРХОГО МОНАСТІРЯ

Фото Олесь Дмитренко

товерхого собору, згідно із сучасним календарем, — 24 липня.

Дату заснування монастиря ігумен Феодосій Софонович пов'язує із Хрещенням Руси-України 988 р. Ось яку легенду записав він 1672 року в “Хроніці” (Глава 10. Про знищення Володимиром божниці в Києві. Про Хрещення руське. Про збудування церков): “В Києві Володимир звелів ідолів ламати і бити і божниці розкидати. А деякі нерозумні ідопоклонці оплакували знищення своїх богів. Є давня легенда про те, як одного ідола волокли з гори топтити в Дніпрі і били по череву, то біс в ньому кричав, лементуючи. Через те ту згори дорогу, що нижче монастиря Михайлівського, називали здавна “Чортове Беремище”, тобто “тяжкість чортові”, бо слово слов'янське “бремя” значить “тяжкість”. І коли того ідола потопили, то він плив униз, а невірні, йдучи берегом, плакали і закликали, кажучи: “Видибай, наш господарю боже, видибай”, тобто впливи. А той ідол “видибав” або вплив аж там на берег, де тепер монастир Видубицький, і названо те місце тим урочищем від “видибання” Видубичі або Видубичі. Але й там, коли невірні хотіли взяти того ідола, вірні, пробивши і камінь прив'язавши, утопили. І для того, повідають, перший при Володимирі митрополит Михайл, посадивши ченців на горі недалеко від того Беремища Чортового, в своє ім'я церкву св. Михайла збудував, що як з неба Святий Михайл чорта скинув, так і тут він сам допоміг з гори чорта (що сидів) в ідолі збивати. А в Видубичах церкву Чуда Святого Михайла збудовано також при Володимирові для того, щоб як у Хонах Святий Михайл чудо вчинив, у річці невірних потопивши, так і тут чорта, що в ідолі видибав або вплив, допоміг у водах потопити” (переклад наш. — Л. І.) — за вид.: Феодосій Софонович. Хроніка з літописців стародавніх (Підготовка тексту до друку Ю. А. Мицика, В. М. Кравченка. — К., 1992 — с. 67—68).

Деякі літописці вказують ще двох будівничих — князів Георгія і Михайла Володимировичів. Урочище Чортове Беремище — це, можливо, стародавній Боричів узвіз, що ним, згідно з літописом, волочили поваленого Перуна, капище якого було недалеко від теперішнього Михайлівського монастиря — цей узвіз ще існував на початку 1930-х років і проходив уздовж сучасної лінії фунікулера. Історики також припускають, що саме на Михайлівському пагорбі був колись священний Перунів гай, бо як пише літописець, там, де у давнину язичники приносили жертви бісам, нині “церкви стоять золототверхі”.

З XI ст. св. Архистратиг Божий Михайл стає покровителем Києва і Київської землі, а отже, всієї Руси-України, покровителем князів, а згодом козацького війська, що стало у XVII сторіччі на оборону православ'я проти католицьких утисків. Ось чому саме Михай-

лівський монастир за митрополита Іова Борецького, в час, коли українські ієрархи приєдналися до унії, став митрополічою резиденцією, твердинею православ'я в Україні.

Михайлівський Золотоверхий монастир надзвичайно шанували в народі. Гетьмани, козацька старшина і навіть московські царі щедро обдаровували його. На початок XX ст. в ньому було майже 240 ченців і послушників, при монастирі діяла дяківська школа, в архієрейському хорі працювали видатні композитори К. Стеценко та Я. Ясиневи. 1937 року його зруйнували. Але через 60 років знову воскрес, знаменуючи воскресіння не лише Православної віри в Україні, а й нашої державності.

СВЯТА ВЕЛИКОМУЧЕНИЦЯ ВАРВАРА — ЗАСТУПНИЦЯ ХРИСТІЯН

З 1093 року в Києві княжив син Ізяслава Святополк (Михайл). Після смерті першої дружини, дочки половецького хана, він одружився з грецькою царівною, донькою візантійського імператора Олексія I Варварою. За монастирським переказом, саме вона привезла до Києва як посаг мощі своєї небесної заступниці великомучениці Варвари 1108-го тобто, 900 років тому. Про це немає жодної літописної згадки, але ігумен Феодосій Софонович у своїй “Хроніці” наводить численні докази істинності цих мощей, зокрема, свідчення св. Макарія, Патріарха Антіохійського, який під час ігуменства (ігуменом монастиря його призначив 1655 р.

Київський митрополит Сильвестр Косов) перебував у Києві й приїхав до Михайлівського монастиря. “Він кланявся з вірою мощам святої Варвари, зі сльозами повідав нам, що місто Геліополь, де було замучено святу Варвару (306 р.), належить до його єпархії. Коли ж він розпитував про мощі святої Варвари, то [виявив, що] ніде на сході про них не чули: кажуть, що вони мають бути у нас. “Так, — каже, — ваша земля у нас не забувається, і я вірую, що саме це мощі святої Варвари, і так треба вірити”.

Феодосій Софонович описав дива, які творилися від мощей св. Варвари у XVII сторіччі, зокрема, як одержав зцілення від неї чернігівський архієпископ Лазар Баранович та інші його сучасники. “Повість о преславних чудесах святої великомучениці Варвари” було написано 1669 року. Також про дива від святих мощей записував св. Димитрій Ростовський. Відомо, що гетьман Іван Мазепа подарував срібну позолочену раку для мощей св. Варвари, пізніше її замінили іншою, яку зробив петербурзький майстер на замовлення графині Анни Орлової. Цей фундамент, як пише історик Н. Сементовський, обійшовся у 43 тис. крб. сріблом і на нього було витрачено понад 24 пуда (прибл. 384 кг) срібла. Такі щедрі дари св. Варвари приносили не випадково — це свідчення численних чудесних зцілень. Н. Сементовський, описуючи історію мощей св. Варвари, наводить факти. Наприклад, 1710 року в Україні 10 місяців лютувала чума. Усі вулиці Києва і монастирі спорожніли, лише Михайлівський монастир епідемія ominула, і ніхто з братії не помер, хоч ворота монастиря були відчинені для всіх. Молитвами св. Варвари Михайлівський монастир врятувався і від чуми та холери 1770, 1830, 1853 і 1855 років. Узв'язку з цим склалася традиція щороку 4 (17) грудня, в день пам'яті святої великомучениці Варвари, урочисто обносити її мощі навколо Михайлівського монастиря з піснеспівами в присутності великої кількості прочан.

На початку XVII ст. Київський митрополит Іоасаф Кроковський склав акафіст великомучениці та встановив співати його щовіторка перед літургією, що відбувається досі.

Мощі св. Варвари перебували в Михайлівському Золотоверхому монастирі до зруйнування (серпень 1937 р.), тоді їх перенесли в Лавру. Під час війни вони зберігалися у Варваринській церкві, що розташовувалася у корпусі Київської духовної академії, а після війни були встановлені в Андріївській церкві, де перебували до 1960 року. Після закриття (1960 р.) Андріївської церкви мощі св. Варва-

Людмила Іваницьова

ри перенесли до Володимирського кафедрального собору, де зберігаються зараз.

УРОЧИСТІ СВЯТКУВАННЯ

900-річчя Михайлівського Золотоверхого монастиря рішенням священного Синоду Української Православної Церкви Київського Патріархату від 13—14 грудня 2007 року було ухвалено відзначити на державному рівні. Це рішення підтримав Президент України своїм указом від 15 лютого 2008 року. 23 травня 2008 року в Київській духовній академії відбулася науково-практична конференція “Михайлівський Золотоверхий монастир: історія кризь сторіччя”, де йшлося про історію монастиря, його видатні мистецькі пам’ятки, біографії видатних постатей, пов’язаних із монастирем (Феодосія Софоновича, святителя Лаврентія, еп. Турівського), значення чернецтва та інших українських монастирів у національній історії. На жаль, через лояльність ведучих не всі доповіді прозвучали. Однак цю прогалину компенсував “Науковий збірник, присвячений 900-річчю Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря” (К. 2008. — 338 с.), де вміщено не лише всі доповіді, а й численні фото й архівні матеріали.

Основні святакування, згідно з постановою Синоду, відбувалися 11—13 липня. Зокрема, 10 липня в Національній опері України відбулася урочиста академія з нагоди 900-

Михайлівського Золотоверхого монастиря. Сотні вірян із піснеспівами та молитвами супроводжували раку з мощами, біля якої весь день і всю ніч не припинялись молебні й акафісти, які співали ченці та священнослужителі разом із народом Божим. Цього вечора в соборі звершили урочисту всенічну, а вранці 13 липня — Божественну Літургію з нагоди великого ювілею. Вона відбувалася на подвір’ї монастиря і завершилася хресною ходою із мощами навколо собору та молебнем до св. великомучениці Варвари. Навколо панував урочистий молитовний настрій. Кілька тисяч парафіян із радістю і побожністю підспівували хористам. Зворушливим було пригосщення всіх присутніх монастирською кашею, адже трапеза в храмові свято має особливу благодать, бо освячена духовним благословенням пастирів і ченців. А свята великомучениця Варвара, як світлосяйна свіча, яскравіше, ніж липнєве сонце, освітлювала душі вірян.

ЩЕ ОДИН ЮВІЛЕЙ?..

10 липня 2008 року відбулася прес-конференція Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета, на якій він повідомив, що Українська Православна Церква Московського Патріархату також збирається святкувати ювілей, але не Михайлівського монастиря, а 1020 років Хрещення Руси-України. Навряд чи можна назвати це ювілеєм, але задумали його як альтернативу до урочистостей у Київському Патріархаті. Звичайно, це нічого злого не несе, навпаки, за висловом св. Патріарха Філарета, воно потрібне, як поправка до відзначення 1000-річчя Хрещення, яке святкували 1988 року не там, де відбулося Хрещення, а в Москві, хоч її на той час не існувало.

Теперішнє святкування має відбуватися в Києві як ствердження того, що Хрещення всієї Руси почалося з Києва, а не з Москви, і що саме звідси пішло світло Православної віри до всіх народів, аж до Японії.

З усього видно, ієрархи Київського Патріархату, підтримуючи ідею святкування (19 липня 2008 року на Софійському майдані звершено урочисту Божественну Літургію з нагоди цієї дати та хресну ходу до пам’ятника св. рівноапостольному князеві Володимирі), сподіваються, що це сприятиме зближенню двох православних конфесій в Україні та утвердженню Єдиної Помісної Православної Церкви.

Однак уже виникають певні застереження та сумніви. Чому, наприклад, Московський Патріархат не підтримав святкування ювілею Михайлівського монастиря, адже він з XII ст. належав до володінь Києво-Печерської лаври? Лаврські ченці відкрито заявляють, що мощі св. Варвари тепер перебувають “в плену у раскольників”, і цю пропаганду ведуть у православній передачі “Радонеж” із Москви. І чи не для того, щоб підкреслити свою єдність із Вселенським Православ’ям, а нашу упослідженість “невизнаним ніким автокефалістом”, митрополит Володимир (Сабодан) запросив на свої святкування не лише Московського Патріарха Алексія II (який навряд чи сприятиме утвердженню Єдиної Помісної Православної Церкви в Україні, знаючи, що це, за висловом деяких політиків, буде “крах для Російської Православної Церкви” та її багнати посісти перше місце у Вселенському Православ’ї), а й Варфоломея, Патріарха Вселенського, а також інших Патріархів — Александрійського, Єрусалимського, Грузинського, Вірменського, архієпископа Кіпрського тощо. Чи не сприятиме це святкування ще більшому розбрату між вірянами обох конфесій, приниженню одних і утвердженню в духовній омані інших, що вони “єдині істинні православні” і що спасіння лише в одній РПЦ, а поза нею спасіння нема і Православ’я також?

Усі ці сумніви підтверджує і суттєва розбіжність у датах святкування 19 липня в Київському і 26 липня — в Московському Патріархаті. Ця ситуація дуже нагадує Першотравневий демонстрації 90-х років, коли влада намагалася “розвести” “червоних” і “жовто-блакитних”, щоб не сталося інциденту... Але тим проблему роздирання України не розв’язати — чи розв’яжуть її тепер?

КОЛИ ПРИВЛАСНЮЮТЬ ЧУЖУ ІСТОРІЮ

Ніна ГНАТЮК
Фото автора

У Національній спілці письменників України відбувся “круглий стіл” “560 років автокефалії Російської православної церкви, або Чому Московська патріархія забуває про свої ювілеї”. Організаторами цієї акції були ВУТ “Просвіта”, НСПУ та Українське Православне Братство Святого Апостола Андрія Первозванного.

Відкриваючи “круглий стіл”, голова Українського Православного Братства Святого Апостола Андрія Первозванного, народний депутат України першого скликання Олександр Гудима зазначив, що цими днями в Україні проходять урочистості з нагоди 900-річчя Михайлівського Золотоверхого монастиря і 1020-річчя Хрещення Київської Руси-України.

Але є ще один ювілей, про який чомусь мовчить Московський Патріархат. І Олександр Гудима роздав журналістам ксерокопії публікацій з “Журналу Московской Патриархии” (№ 8, 1948 р.).

У журналі вміщено хроніку святкування 500-річчя автокефалії Російської православної церкви, про це повідомляє і газета “Правда” (№ 190, 8 липня 1948 р.). Друкований орган ЦК партії пише про те, що делегації зустрічали заступник голови Ради у справах Російської православної церкви при Раді Міністрів СРСР С. К. Белишев і члени Ради Г. Т. Уткін, І. І. Іванов.

Очевидно, відзначаючи 1020-річчя Хрещення Руси-України, Московський патріархат не хоче згадувати про власне 560-річчя, адже він прагне закоренитися в чужу історію, привласнити чужі ювілеї. Як відзначив Олександр Гудима, Сталін прагнув утвердити Москву третім Римом. Але Патріарх Константинопольський Максим тоді не прибав на урочистості, приславши телеграму. Надійшла телеграма і від Патріарха Христофора з Александрії.

Отож, патріархи не приїхали, делегації не мали належних повноважень, і Собор перетворився, висловлюючись сучасною мовою, на нараду. І ми досі пожинаємо плоди сталінської політики у питанні церкви та її впливу на суспільство. Московський патріархат, який має в Україні приходів більше, ніж на території всієї Росії, не хоче й чути про об’єднання в єдину Помісну Українську Церкву.

Як підкреслив народний депутат України першого скликання, професор Арсен Зінченко, Православна Церква в Росії завжди була міцно пов’язана з імперією, цю традицію перейняли і радянська, і сучасна Росія. Маємо історичний факт самопроголошення автокефалії, тобто розколу Київської митрополії, ініціатором якого була Москва.

Корені християнства в Україні сягають

сивої давнини. Тиверці й уличі, наші предки, межували по Дунаю з Болгарським царством. Ще всередині IX ст. відчувався великий вплив християнства на праукраїнські землі. Християнство княгиня Ольга прийняла за сім десятиріч до Хрещення Руси-України.

Процес прийняття християнства на північних землях тривав до XIV ст. Історія зберегла факти вбивства священників у Ростовській землі, придушували паростки християнства у Суздалі. Те, що в Київській Русі було органічним, на північному сході ставало драматичним, тяжким.

Часто чуємо: “Єдиної Помісної Української Церкви хочуть лише інтелігенти”. Але це неправда. Російська церква повсюдно сіє недоброзичливість, ворожість до української мови. Хто може забрати в нас природне право звертатися до Бога рідною мовою, нею пом’янути жертв войовничого атеїзму, Голодомору-геноциду, інших трагічних сторінок нашої історії?

Колишній політ’язень Олесь Сергієнко наголосив на тому, що настав час повертати духовні святині храмам Київського Патріархату.

Олександр Гудима, коментуючи хроніку відзначення 560-річчя автокефалії Московського патріархату в липні 1948 року, сказав, що головною метою його було переведення центру православ’я з Константинополя у Москву. Але цього зробити не вдалося.

Арсен Зінченко наголосив: християнство визнає всіх людей рівними перед Богом, отож рівні народи і їхні мови. Тому кожен народ має право на свою церкву, свою незалежність.

Лаврські священники дуже не люблять слова “автокефалія”, коли йдеться про Українську Церкву Київського Патріархату. Російська церква виконувала вказівки Сталіна, ЦК КПРС, а нині пропагує єдиний економічний, інформаційний та духовний простір. І з цим не можна миритися, адже це вияв імперської політики.

Голова Комітету Верховної Ради України з питань духовності і культури, голова НСПУ Володимир Яворівський сказав, що в дні відзначення 1020-річчя Хрещення Руси-України ми раді вітати на українській землі, в наших духовних святинях представників усіх церков, зокрема й Московського патріархату, як молодшу сестру, з якою маємо жити в мирі й шані. Адже одна із Христових заповідей звучить так: “Любити ближнього свого...” Але цю заповідь мають сповідувати і московські священники.

Українське Православне Братство святого Апостола Андрія Первозданного провело молебень біля входу до Києво-Печерської лаври з нагоди 560-річчя автокефалії Московського патріархату і передало вітальний лист Патріарху Московському Алексію II.

Фото Олесь Дмитренко

річчя Св. Михайлівського Золотоверхого монастиря. Урочисту частину відкрив святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет, який розповів про історію монастиря та його духовне значення. Зокрема, він наголосив, що одна з причин святкування цієї дати — прагнення відродити в Україні справжнє чернече життя, без якого Православна Церква існувати не може, адже чернецтво — це втілення євангельського вчення, доказ того, що це не просто вчення, а спосіб життя людини в гріховному світі. Намісник Свято-Михайлівського монастиря, архієпископ Переяслав-Хмельницький Дмитрій наголосив, що цього року минає також 900 років з дня канонізації Феодосія Печерського, яку здійснив князь Святослав.

Прозвучали привітання Президента України Віктора Ющенка та прем’єр-міністра Юлії Тимошенко до духовенства і вірних Української Православної Церкви з нагоди свята.

У святковому концерті взяли участь хорової капела ім. Л. Ревуцького, хор “Київ” та “Хрещатик”, а також хори Свято-Михайлівського та Володимирського соборів. Програма концерту була продумана так, щоб слухачі ознайомилися з історією української духовної музики XVII—XXI сторіч (звучали зразки Київського знаменного розспіву, твори А. Веделя, М. Березовського, Д. Бортнянського, М. Вербицького, М. Лисенка, О. Кошиця, К. Стеценка, а також сучасних композиторів Лесі Дичко та Михайла Шуха).

На Помісному Соборі Української Православної Церкви Київського Патріархату канонізували святих благовірних князів Ярослава Мудрого та Костянтина Острозького, святителя Іова (Борецького), митрополита Київського та святого праведного Петра Калнишевського, останнього кошового Запорозької Січі. Урочисту всенічну з чином канонізації цих святих звершили у Володимирському кафедральному соборі.

12 липня, в день пам’яті св. першOVERХОВНИХ апостолів Петра і Павла, після звершення святкової Божественної Літургії відбулася хресна хода з мощами великомучениці Варвари та іконами новопрославлених святих до

УКРАЇНА, ЯКОЮ МИ МАНДРУЄМО

Міністерство культури і туризму України, Державна служба туризму і курортів, благодійний фонд “Справедлива країна” і торгова марка “Хортиця” вже майже рік втілюють у життя проект “Сім чудес України”. Відбулася прес-конференція організаторів цього проекту.

Максим ОПАНАСЕНКО

Упродовж року журналісти, історики, мистецтвознавці й керівники проекту обирали 21 із найкрасивіших і найцікавіших місць нашої країни. Ініціатор ідеї — народний депутат України Микола Томенко. Він представив журналістам результат роботи — буклет-путівник “Україна, якою ми мандруємо”. У ньому детально описано місця, які формують “історично значуще, архітектурно витончене, туристично привабливе, красиве й унікальне обличчя нашої країни”. Коротко розповідається про місцевість, де розташовано пам’ятку, адреси готелів і номери телефонів, за якими можна замовити екскурсію. Такі путівники вже існують: українською, російською й англійською мовами (у планах — перекласти їх німецькою і французькою), їх поширюють в аеропортах України. За сло-

вами Миколи Томенка, проект вдалий — кількість іноземних туристів значно збільшилася за рік, що свідчить про зростання зацікавленості іноземців архітектурними пам’ятками України.

“Україна має чим пишатися. Нам є що показати іноземним гостям і туристам. Потрібно лише розказати світові про найкрасивіші місця нашої країни”, — говорить один з організаторів проекту Олег Собчук, директор київського представництва ТМ “Хортиця”. Він зазначив: “Цей проект буде цікавий не лише іноземним гостям, а й українцям, які мало знають про унікальні місця України”. І з цим важко не погодитися.

Цього року, за словами директора державної авіаційної адміністрації Кирила Поліщука, послугами українських авіаліній скористаються майже 9 млн пасажирів, значна частина яких — туристи та іноземні гості. Поши-

рення буклетів-путівників в аеропортах і салонах літаків приверне увагу іноземців до України, зробить мандрівку нашою країною простою і зручною.

Із 21 українцям доведеться обрати сім найкрасивіших місць країни. Поки що голосують лише в Інтернеті, але організатори планують запустити в теле- і радіоефір соціальну рекламу, що дасть змогу ширшому загалу ознайомитися з акцією і взяти участь у голосуванні.

Цікава особливість путівника — те, що архітектурні пам’ятки розбито на певні періоди історії України — від Київської Русі (Києво-Печерська лавра, Софія Київська, Антонієві печери) до часів

незалежності (колекція ікон в Олеському замку на Львівщині, музей “Писанка” в Коломиї).

Зазначимо: проект благодійний — ніякого зиску з цього організатори не матимуть. Його мета — відкрити світові Україну туристичну, привабити іноземних туристів, систематизувати найзначніші місця країни, що допоможе туристам максимально оглянути Україну. Акцію спрямовано на пропагування вітчизняного туризму, вона розповість про красу країни, в якій живемо.

За словами Миколи Томенка, організатори планують розпочати новий проект “Сім природних чудес України”.

БІБЛІОТЕКИ ПОБАГАТШАЛИ НА КНИЖКИ ПРО МИСТЕЦТВО

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Унікальний подарунок отримали бібліотеки Рівненщини від Національного художнього музею України та Фонду сприяння розвитку Національного художнього музею України — бібліотечки книжок, серед яких — “Український живопис XIX—XX ст.”, “Національний художній музей України”, “Український модерн 1910—1930 рр.”, мистецтвознавчі часописи (“Музейний провулок”). Ці видання популяризують українську художню культуру, простежують розвиток мистецтва України (іконопис, живопису, графіки) від XI ст. до сьогодення, представляють творчість

багатьох визначних художників, які жили та працювали в Україні, чий імена увійшли до золотого фонду національної культури. Передано понад 700 примірників цих видань, що дало змогу забезпечити літературою кожен районну й міську бібліотеку області.

ЮВІЛЕЙ МУЗЕЙНОГО КОМПЛЕКСУ

Олександр БУЛИГА

12 липня у Державному історико-культурному заповіднику міста Дубна відбулися заходи з нагоди п’ятнадцятирічного ювілею з часу створення цього закладу.

У програмі святкувань відбулася наукова конференція, присвячена історико-культурній спадщині краю, проблемам музейного будівництва та різноманітним питанням минулого Волині. Під час святкувань відкрили й освятили меморіальну дошку гетьманам України Іванові Мазепі й Пилипу Орлику, які побували в Дубенському замку 1705 року. Її встановили на колишньому палаці князів Любомирських.

На заходах були директор Львівської галереї мистецтв Борис

Возницький, головний редактор газети “Українець в Беларусі” Галина Калужна, уродженка Дубна, яка повідомила, що пам’ять про Пилипа Орлика вшановують на білоруській землі в рідному селі. У конференції взяли участь музейники Рівного, Млинова, Бродів, Луцька, науковці з Києва і Хмельницького. Промовці наголошували на потребі не лише збереження 29 історичних пам’яток, які входять до складу заповідника, а й залучення ще більшої кількості відвідувачів до старовинного Дубна, де найголовніші туристичні об’єкти — місцевий замок, який за 15 років завдяки реставраційним роботам став одним із найцікавіших музейних комплексів. Велика заслуга в цьому директора історико-культурного заповідника Дубна, депутата обласної ради Петра Смоліна. Цього року йому вручили премію імені Ігоря Свешникова, якою нагороджують відомих музейних працівників.

Докладну розповідь про цю подію читайте в наступному номері.

Святослав МІЗЕРНЮК

З розвитком радіоелектроніки у світі відбулися глобальні зміни. Те, що вчора було нездійсненою фантастичною мрією, нині настільки буденне і звичне, що не уявляємо свого існування без комп’ютерів, Інтернету та мобільного телефону. Ще зовсім недавно придбати ці технічні новинки через дорожнечу могли далеко не всі. Сьогодні майже кожен школяр має мобільний телефон чи комп’ютер і не заблукає в Інтернеті. Однак людська свідомість і культура не завжди встигають за поступом технологій.

Бажання похизуватися, підняти власну самооцінку в очах навколишніх бере гору в людській свідомості. Досить часто мобільний телефон із засобу спілкування перетворює перебування у громадському місці на “мобільне” з’ясування стосунків. Якось колега розповіла, що їдучи на роботу в метро, почула добірну лайку, якою пасажир середнього віку супроводжував свою телефонну розмову. На зауваження поводитися чемно почула схожі вислови, що хвилину перед тим лунали у телефон. В очах хама журналістка

МОБІЛЬНА КУЛЬТУРА НЕ ЗА ГОРАМИ?

прочитала лють і можливу фізичну розправу.

Подібне не виняток, не аномалія людського безкультур’я, а сумні реалії цинізму, всюдозволеності та безкарності.

Чи є цьому рада? Може хоч трішки зверне увагу користувачів мобільного зв’язку на їхню поведінку в суспільстві старт соціальної рекламної кампанії “Громадські місця — територія мобільної культури”, яку оголосили національний оператор мобільного зв’язку “Київстар” та Міністерство культури і туризму України.

З липня до вересня у 23 містах країни розгорнуто рекламну кампанію, щоб громадськість вивчила, пам’ятала та дотримувалася правил користування мобільним телефоном у музеях, театрах, кінотеатрах, транспорті тощо.

Мета заходу — підвищити загальний рівень “мобільної” культури. Рекламу із закликом поводитися чемно, користуючись мобільним телефоном, розмістять на зупинках громадського транспорту, біля театрів та кінотеатрів.

Долучилося до цієї кампанії й Міністерство культури і туризму України. Міністр Василь Вовкун каже, що головний пріоритет мі-

ністерства — сформувати цілісний культурно-інформаційний простір країни. Для цього опиратимемося не лише на державний сектор, а й на громадське середовище та національний бізнес, тому й підтримуємо програму “Мобільна культура”. Вона, на нашу думку, сприятиме поліпшенню ділового й культурного спілкування українців.

Президент “Київстар” Ігор Литовченко переконує, що його компанія прагне зробити спілкування по мобільному телефону цивілізованим. Пан Ігор вдячний міністерству за підтримку акції, адже спільними зусиллями легше популяризувати етичне використання мобільного зв’язку.

Такий захід — це черговий етап національної програми “Мобільна культура”, який компанія “Київстар” започаткувала 2005 року створенням та демонстрацією у театрах, кінотеатрах, музеях серії спеціальних відео- та аудіо-роликів, а також відповідної зовнішньої реклами в Україні, щоб сформувати в суспільстві правила етичного спілкування по мобільному телефону. Запроваджені 2006 року проект “За кермом: мобільну безпеку увімкнено!” акцентував увагу громадськості на без-

печі дорожнього руху, якою погіршує одночасне кермування й розмова по мобільному. У жовтні 2007 року український авіаперевізник “АероСвіт” також долучився до програми “Мобільна культура”. Адже якщо пасажири літака не користуються телефонами, це підвищує безпеку авіаперельоту. Кожен пасажир компанії “АероСвіт” має змогу дізнатися про авіаційні правила мобільного етикету, написані на квитках національного авіаперевізника, а також у бортовому журналі “Меридіан”.

У програмі значну увагу приділено учнівській та студентській молоді. Завдяки спільному проєктові з Міністерством освіти і науки України учні 22 тисяч шкіл на позакласних заняттях обговорюють правила етичного користування мобільним телефоном.

Можливо, такі заходи, окрім добре продуманого піару, справді допоможуть нашим громадянам стати культурною європейською нацією. Кількамісячна реклама не врятує нас від хама, який свято вірить, що гаманець робить його центром Всесвіту. Такого навряд чи зможе виховати і наше суспільство, у якому гроші та влада — головна умова успіху.

«ОСІННЄ ЗОЛОТО»: ВОСЬМИЙ СТАРТ

Редакція газети “Вісті Центральної спілки споживчих товариств України” та журі на чолі з народним артистом України, Героєм України, академіком Анатолієм Авдієвським уже увосьме оголошують літературно-мистецький конкурс на здобуття премії ім. Дмитра Луценка “Осіньне золото”.

На здобуття цієї відзнаки за творчі здобутки та розвиток національних пісенних традицій висувають претендентів у трьох номінаціях: професійних митців (поетів-піснярів, композиторів та виконавців, окремі професійні та мистецькі колективи); учасників самодіяльних художніх колективів системи споживчої кооперації; активних пропагандистів національної пісенної творчості у засобах масової інформації.

Пропозиції вносять творчі спілки й організації, національно-культурні товариства, громадські організації, органи державної влади, редакції газет і журналів, організації споживчої кооперації та засновник премії. У листі-клопотанні на бланку організації вказують прізвище, ім’я та по батькові, адресу і телефони кандидата на відзнаку, дають оцінку творчості й представленої творчості, їхній відповідності умовам конкурсу. Додають публікації, що підтверджують громадське визнання творчості претендента, якщо можливо — збірки пісень, віршів, аудіо- або відеозаписи.

Матеріали на здобуття премії ім. Дмитра Луценка “Осіньне золото” 2008 року приймають з 12 червня до 24 серпня. Їх слід надсилати на адресу: 01042, Київ-42, вул. Чигоріна, 12, редакція газети “Вісті...” з поміткою “На конкурс “Осіньне золото”. Контактний телефон: 529-93-47.

Про результати конкурсу та нагородження переможців, яке традиційно урочисто відбувається у вересні на батьківщині Дмитра Луценка, у селі Березова Рудка Пирятинського району Полтавщини, детально поінформують газети “Вісті...”, “Вісті... Діловий випуск” та “Порадництва”, інші засоби масової інформації України. У “Вістях...” буде подано докладні публікації про цьогогорічних лауреатів. З 2001 року, коли вперше було оголошено цей конкурс з нагоди 80-річчя з дня народження видатного поета-піснєра Дмитра Луценка, лауреатами стали Раїса Кириченко, Анатолій Пашкевич, поет Михайло Ткач, письменник і публіцист, один із засновників і натхненників цього конкурсу, редактор відділу культури, літератури і мистецтва “Вістей...” Анатолій Михайленко. Співнені творчої наснаги інші лауреати премії ім. Дмитра Луценка співаки Олександр Василенко, Віктор Шпортько, композитори Ігор Поклад, Володимир Домшинський, поети Микола Луків, Вадим Крищенко, заслужений академічний український народний хор ім. Григорія Верьовки на чолі з Анатолієм Авдієвським.

Торік до цієї когорти долучилися співак, поет і композитор Анатолій Матвійчук, композитор Леонід Нечипорук і заслужений народний ансамбль пісні і танцю України “Дарниця” (художній керівник Петро Андрійчук). Найкращі за ці роки стали лауреатами і в номінації самодіяльних мистецьких колективах системи споживчої кооперації — народна хорова капела “Мрія” Львівської комерційної академії, народний фольклорний ансамбль “Явори-на” Полтавського університету споживчої кооперації та інші.

Тож чекаємо на нові подання й на нових лауреатів!

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Тарас Шевченко. Кобзар. Мислитель. Пророк. Найбільший національний поет. Художник. Кожен, хто намагається глибше і повніше пізнати цю геніальну особистість, прагне і собі пройти Тарасовими шляхами, помилуватися тією землею, яка надихала його, вклонитися тим духовним святиням, що були дорогими йому.

Готуючись до 195-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка, журналісти нашої газети планують відвідати якомога більше місць, пов'язаних із життям і творчістю Т. Г. Шевченка. Матеріал про подорож до Качанівки і Прилук читайте у наступному номері. Закликаємо і вас, шановні читачі, взяти участь у цьому творчому проєкті. Відкриваймо світ Шевченка для себе і своїх дітей. Чекаємо ваших роздумів, світлин.

УНІКАЛЬНІ ФРЕСКИ ПОВЕРНУЛИ НА БАТЬКІВЩИНУ

Урочисте відкриття експозиції в музеї історії
Михайлівського Золотоверхого

Уляна ГЛІБЧУК
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

Початок ХХ сторіччя для Михайлівського Золотоверхого став трагічним. У двадцятих роках монастир припинив функціонувати, а в тридцять над ним остаточно погналися. Новим володарям світу забалося на Михайлівській княжій горі будувати урядовий центр. Уже й невідомо чи насправду це мало бути, чи стало лише приводом для знищення храму...

Навесні 1935-го почали розбирати бічні бані собору. Дзвіницю на той час уже знищили. Залишки сплюндрованого храму підірвали у 1937 році. Опубліковане листування наркома освіти УРСР Володимира Затонського яскраво свідчить про його роль у зруйнуванні унікальної пам'ятки архітектури й історії. Наркома дратувало те, що “учені любителі всякого мотлоху”

всіляко затягують знімання фресок

зі стін. Погрожував, що час, відведений на цю операцію, спливає і зрештою може “закінчитись тим, що доведеться обмежитися лише фотографіями”. Проте Затонський цілковито усвідомлював цінність мозаїк Золотоверхого. Коли до нього звернувся завідувач музейного відділу наркомату освіти РРФСР Ф. Кон із проханням віддати до Третьяковської галереї мозаїки святого великомученика Димитрія Солунського та архидиякона Лаврентія, нарком освіти УРСР рішуче відмовив.

Нині з нагоди святкування 900-річчя Михайлівського Золотоверхого монастиря відкрили урочисту експозицію: 11 старовинних фресок, колись врятованих ученими. Довгий час унікальні пам'ятки зберігалися в Ермітажі і лише нещодавно їх повернули в Україну. Урочисту експозицію музею історії Михайлівського Золотоверхого монастиря відкрили Київський міський голова Леонід Черновецький та міністр культури і туризму України Василь Вовкун.

Міський голова сказав, що провели повну реекспозицію музею. За бюджетні кошти реставрували зали музею, придбали нове обладнання. “Питання повернення культурних цінностей не закрито. Адже у Третьяковській галереї і в Ермітажі знаходиться ще майже 15 оригінальних творів мистецтва, які належать собору — мозаїки, фрески”. З уст пана Черновецького прозвучало і те, що він ініціюватиме так звану дошку ганьби, на якій викарбують ім'я головного зловмисника-руйнівника храму.

Міністр культури і туризму Василь Вовкун:

“Михайлівський Золотоверхий впродовж майже тисячоліття зазнавав багато падінь, але все одно піднімався з руїни. Найстрашнішим для нього став 1937. Того року реставраторам і науковцям вдалося зберегти унікальні фрески, які згодом під час Другої світової війни потрапили до Німеччини. Після війни скарби опиняються у тодішньому Ленінграді й Москві й знову оминають Україну.

Навряд чи присутні здогадуються, скільки потрібно було угод на високому державному рівні, щоб повернути українську спадщину. Насамперед, актуальними є архіви, в яких чітко вказувалося б, що саме ця річ належить країні. Такі документи не завжди можна знайти: під час Другої світової ми втратили понад 46 мільйонів архівних справ. Спеціалісти можуть свідчити, але країни, зокрема Росія, вимагають речових доказів. У нас було дві передачі цінностей: у 2004-му і нині. Може, через 4—5 років ми знову повернемо певну кількість цінностей. У музеях Росії залишається ще майже 60 відсотків скарбів, які належать Україні. Переговори тривають дуже тяжко. Зокрема, з Росією домовляємося про передачу спадщини Мазепи. Можливо, на відкриття палацу Розумовського нам передадуть якісь речі, але це ще не підтверджено”.

Фрески, дивом врятовані у 30-ті рр. минулого сторіччя

На відкритті унікальної експозиції був присутній і головний художник-реставратор Софії Київської Анатолій Остапчук. Особисто мене заінтригувала фраза пана Черновецького про установлення “ганебної дошки”: “Ми порадились з духовенством, де саме її прибити...” Досвід показує, що наші політики — майстри популізму. У їхніх словах, як мінімум, слід сумніватися і перепроверяти.

— Пана Анатолію, хто керував знищенням Михайлівського Золотоверхого?

— Однозначно не можна сказати. Це було колегіальне рішення тодішньої влади.

— Тобто ім'я єдиного винуватця на дошці ганьби уявити складно?

— Так, хіба що багатьох. До слова, були й такі люди, які відмовилися підписувати рішення про зруйнування храму. Потім їх репресували. Швидше можна назвати ім'я достойних. Це, зокрема, Микола Омелянович Макаренко, вчений зі світовим ім'ям, мистецтвознавець, музеєзнавець, археолог. Він відмовився підписувати акт про знищення храму. І не лише Михайлівського Золотоверхого...”

Працюючи над матеріалом, я зацікавилась ім'ям знаменитого вченого. У трагічні тридцять від рук більшовиків у Києві загинуло майже 150 храмів. Існує версія, коли руйнували шедевр архітектури українського бароко — Братський Богоявленський собор, останки гетьмана Сагайдачного вивезли на сміттєве звалище. Вночі троє вчених-археологів їх таємно перепоховали. Одним із цих сміливців був Микола Макаренко.

Загалом, у період Другої світової війни Україна втратила понад 300 тисяч музейних експонатів, майже 51 мільйон книжок і 46 мільйонів архівних справ. Це вже невідновлювальні речі. Жодними “переговорами” їх не повернеш...

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Святослав МІЗЕРНЮК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301230
Наклад — 26500

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

НА ВЕРШИНІ ГОВЕРЛИ ПРЕЗИДЕНТ УЗЯВ УЧАСТЬ У ЦЕРЕМОНІЇ ВІДКРИТТЯ СКУЛЬПТУРНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

Президент України Віктор Ющенко на вершині Говерли взяв участь у церемонії відкриття та освячення скульптурної композиції “Тризуб” та мармурової стели, в яку закладено капсули із землею з визначних місць усіх регіонів України. У своєму виступі Президент відзначив, що Говерла — один із національних символів України. “Ми приходимо на Говерлу, аби ще раз сказати, що ми єдиний народ, єдина нація. Люди, які приходять на Говерлу, ніколи не ділитимуть Україну на схід, захід, південь чи північ. У цьому є, на мій погляд, велика духовна місія сьогоднішнього дня”, — сказав він.

Як надзвичайно позитивний момент глава держави оцінив присутність на Говерлі представників різних регіонів. “Нинішнім днем ми говоримо, що наші серця, помисли, працюють на єдину соборну державу”, — сказав В. Ющенко.

“Сьогодні ми символічно об’єднуємо всі українські землі тут, на най-

вищій точці України, під деревним тризубом та синьо-жовтими знаменами. Нехай знає і бачить увесь світ — у нас одна Батьківщина, і ми єдині в любові до неї і готовності їй служити. Ми єдині у прагненні розвивати потужну й сучасну економіку, відродити свою історичну пам’ять, національну ідентичність, утвердити українську мову як єдину державну”, — наголосив Президент.

Глава держави висловив переконання, що Україна посідає гідне місце серед демократичних країн Європи. “Обіцяю як Президент України всіляко сприятиму становленню оновленої держави, допомагатиму молодим патріотичним і демократичним силам навести в ній лад і привести її до об’єднаної Європи”, — підкреслив він, запевнивши, що зможемо побудувати могутню і багату Україну. На Говерлі під звуки гімну України Президент підняв Державний

прапор України розміром 6 на 4 метри, який виготовили у Луганську з непромокаючої тканини.

Віктор Ющенко традиційно щороку здійснює сходження на Карпатські гори. Нинішній похід став для нього 33-м.

Інформація з сайту
Президента України

ГОВЕРЛУ ТРЕБА РЯТУВАТИ

федерацією спортивного туризму у піднімалася на Говерлу. Разом із онуком Остапа Вишні журналістом Сергієм Губенком, ученим-фізиком Максимом Стріхою, майстром спорту Володимиром Соколовим, працівницею фонду “Україна-Інкоґніта” Валентиною Тартачною та іншими добродіями ми збирали сміття, залишене на вершині командою Президента України Віктора Ющенка.

Сходження було дуже тяжким. Проливний дощ зі снігом, штормовий вітер — 25 метрів на секунду, 8 градусів тепла. Обкутані целофаном із ніг до голови, зі спеціальними паличками в руках, ми очищали доріжки, плаї від сміття, пляшок, щоб хоч трохи порятувати природу від її губителів.

Цього року на Говерлі встановили трибуну, відкрили пам’ятник, провели салют. Хто радівся з ученими, який згубний наслідок це ста-

новитиме для місцевої фауни і флори? І чи не мріє баба Параска побачити своє погруддя на Говерлі вже наступного року?

Я попросила прокоментувати чергове сходження президентської команди на Говерлу академіка НАН України, колишнього директора Інституту ботаніки НАНУ Костянтина Ситника:

— Сходження такої кількості людей на Говерлу — акція, м’яко кажучи, нерозумна. Вона робить більше шкоди, ніж користі, навіть якщо йдеться про добрі політичні наміри. Треба враховувати ментальність наших людей. Вони сміять, витоптують рослинність, зривають квіти, ламають гілки дерев і кущів. А якщо це сотні, тисячі людей одночасно? Я 33 роки був директором Інституту ботаніки Національної академії наук, 5 разів піднімався на Говерлу. Мені навіть тяжко говорити, який згубний наслідок таких піар-акцій для природи.

СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ СКАУТСЬКОГО РУХУ ВИЗНАЛА УКРАЇНСЬКИХ СКАУТІВ

спільнотою українських скаутів — історична подія для України, оскільки вони йшли до цього майже 100 років.

Відродження українського скаутингу, перші загоны якого з’явилися ще в 1911 році, почалося у 1991 році після здобуття Україною незалежності. І лише у 2007 році молодіжні організації, що сповідують скаутську ідеологію, досягли компромісу і створили Національну організацію скаутів України (НОСУ), щоб мати право вступити у Світову організацію скаутського руху.

Національна організація скаутів України (НОСУ) об’єднала у своїх лавах представників Національної скаутської організації України

“Пласт”, Всеукраїнської молодіжної громадської організації “СПОК” та Українського дитячо-юнацького товариства “Січ”. Ця організація відкрита до вступу для членів інших скаутських організацій України та не означає ліквідацію організацій-засновниць. Місією організації є представництво українського скаутингу у Світовій організації скаутського руху.

Найвищим керівним органом НОСУ є Національна Рада, до якої увійшли по вісім представників від “Пласту” та “СПОКу”, а також три представники “Січі”.

Світова організація скаутського руху представлена у 216 країнах і налічує понад 28 мільйонів членів.

ХИТРА ГРА ЧИ РЕАЛЬНА МІЖУСОБИЦЯ У КОМАНДІ ЧЕРНОВЕЦЬКОГО?

Андрій ЛОЗОВИЙ

Резонансною подією гарячого літа у столичному політичному житті стала загадкова відставка Ірени Кільчицької, найяскравішої та найгострішої на язик заступниці міського голови Леоніда Черновецького. Кадрові пертурбації такого рівня зазвичай відбуваються внаслідок кількох причин. Однак цікаво, що ж стало основною передумовою того, що соратниця Черновецького полишила (чи то б пак сказати, довго полишає) таку значущу посаду?

Є різні точки зору з цього приводу.

Варто звернути увагу на думку заступника директора Агентства моделювання ситуацій Олексія Голобуцького. Знаний політичний експерт, згідно з повідомленням прес-служби АМС, зазначає: “Швидше за все, найближчим часом Київрада перетвориться з політичного органу у господарчий. І в цьому випадку позитивну електоральну динаміку демонструватимуть не популістські політичні сили, а політики-прагматики. Багато у чому динаміка довіри до міських організацій партій буде залежати не від їхніх лідерів, які координуватимуть роботу фракцій. Практично у всіх політичних силах, представлених у Київграді, а також у їхньому керівництві є політики-прагматики. Наприклад, у Партії регіонів це Василь Горбаль, у Блоці Черновецького — Алла Шлапак, у Блоці Юлії Тимошенко — Олександр Зінченко. Саме ці люди, якщо відійдуть від політики й займуться господарськими питаннями, реально керуватимуть Києвом”.

Також Голобуцький акцентував на тому, що декотрі члени команди мера працюють над власним політичним іміджем. Як приклад, можна розглядати інформацію, що надійшла у кінці червня, яку опублікували ЗМІ, посилаючись на різні джерела, мовляв, Олесь Довгий самостійно від Черновецького веде переговори з Віктором Балоґою щодо розвитку новоствореної політичної партії “Єдиний Центр”. Оскільки ця структура вже зарекомендувала себе як магніт, що притягує чиновників (окремі експерти кажуть, що через примус), але незрозуміло, ким бачить Балоґа (реальний керманіч “ЄЦ”) у майбутньому Довгого: одні стверджують, що нібито головою молодіжного підрозділу “Єдиного Центру”, інші — головою Київської міської організації. Такий позиції додає реалізму інформація про певні спільні справи батька секретаря Київради Станіслава Довгого, народного депутата від “Нашої України-Народної самооборони”, із Віктором Балоґою. Хоча не слід відкидати ймовірність приєднання мера до нового політичного проекту голови Секретаріату

Президента, припустімо, в якості члена партії або суб’єкта виборчого Блоку.

Отже, думки з приводу незалежного чи квазінезалежного політичного майбуття окремих фігуратив команди Черновецького розділилися. Між тим, звільненій із розголосом Кільчицькій, дехто пророкує чи то лідерство у створеній невдовзі партії чи київській міській громадській організації, зорієнтованій (відкрито або технологічно), імовірно, на Черновецького.

Офіційно Ірена Кільчицька була звільнена 19 червня за власноруч написаною заявою, яку підписав Київський градоначальник. Останній заявив, що Ірена Реонольдівна йде з посади через погрози з боку МВС, а у неї двоє дітей, збирається народжувати третю. Однак така реакція Леоніда Михайловича цілком може бути пов’язана із тим, що відставка Кільчицької була узгоджена із ним заздалегідь з іншої причини, а заяву оприлюднили заради піару Ірени Реонольдівни та чорного піару проти очільника Міністерства внутрішніх справ Юрія Луценка, з яким у Черновецького конфлікт триває віддавна.

Одне конфіденційне джерело, навідомило до Кільчицької, повідомило, що екс-заступницю голови КМДА, можливо, “розкручуватимуть” як нове обличчя Партії регіонів у Києві, адже цій партії бракує яскравого місцевого лідера київського відділення — це одна з причин такого жалюгідного (для партії із найбільшою фракцією у парламенті) результату на останніх виборах до Київради.

До слова, саме регіонали, із якими Черновецький, кажуть політологи, неофіційно співпрацював на позачергових парламентських виборах 2007 року, вочевидь, претендуватимуть на крісло, що звільнилося. Голова фракції Партії регіонів у Київграді Олексій Омеляненко повідомив Інтернет-видання “Сейчас” про те, що Партія регіонів неодмінно пропонуватиме свого представника на цю посаду.

Які ж коментарі з цього приводу контрчерновецької опозиції?

Депутат-бютівець Київради Олександр Бригинець підтримує ідею про розкрутку Ірени Кільчицької на політичній арені: “Звільнення йде гучне, довге, мульки про це запускають із певним інтервалом у часі. Це бенкет-хвиля для створення нового політичного проекту під Кільчицьку. Вона яскрава, помітна, розкручена. У неї цікава історія — її діти. Те, що вона пішла від Черновецького — також додає позитиву”.

Не можна не згодитися із думкою Бригинця про довготривалість епопеї із звільнення Ірени Кільчицької. Таке враження, що процес її відставки не закінчиться ніколи...

Євген БУКЕТ

Національну організацію скаутів України офіційно визнали членом Світової організації скаутського руху на 38-й Світовій скаутській конференції, що завершилася 14 липня в Південній Кореї. Про це повідомила Національна скаутська організація України “Пласт”.

За словами голови Національної ради НСОУ Левка Захарчишина, визнання міжнародно скаутською

— **Будь ласка, Павле Михайловичу, прокоментуйте цього листа? Чи він — не чергова відписка для “надочуливі” й наситирливої громадськості?**

— Звісно, природа чиновництва і бюрократії така: чим менше клопотів, тим спокійніше їм сидіти у чиновницькому м'якому кріслі. Тому для чиновників “надочуливі” листи — як мухи! Й сподіватися, що хтось у владних кабінетах із захопленням і великим очікуванням та радістю сприйме лист, чи, у даному випадку, резолюцію-підсумок “круглого столу”, — не варто. Навіть, якби чиновники були б бездоганними.

Але саме для цього й існує громадськість, яка апоріорі й обирає владу, платить їй гроші, щоб влада виконувала волю народу.

Та й кожен державний службовець мусить усвідомлювати, що його найняли на службу українські громадяни. А то справа суспільства — неухильно домагатися від чиновництва результатів. Саме для того й існують громадські організації, такі, як товариство “Просвіта”, щоб чиновники не штампували відписок, а звітували: “Виконано!”, “Зроблено!” Це добрий знак, бо до резолюції “круглого столу” прислухалися, а чимало звернень громадськості “губляться” у владних коридорах.

Як відповідальна особа, маю на увазі голову Національної ради з питань телебачення і радіомовлення Віталій Федорович Шевченко, небайдужий до проблем, які ми піднімаємо. Але не все вирішується ним...

— **Щоб проволонити вирішення справи, або зовсім знівелювати її чи звести нанівець, у парламенти створюють різні комісії. Чи не так само Нацрада пропонує “долучити представника товариства “Просвіти” до поки що неіснуючої “постійно діючої” робочої групи?..**

— За своєю суттю це далекі порівняння: у Верховній Раді створюють комісії з іншою метою. Як правило, вони мають слідчі й контрольні функції, прописані Конституцією: інших способів і механізмів не існує. Кожен депутат озвучує проблему і подає у вигляді законопроекту, звернень, проектів постанов, а вже потім парламент визначає їхню важливість і формує контрольну функцію для конкретного розв’язання її. А завдання Національної ради і сфера її впливу стосуються ліцензій: давати її чи ні, бути чи не бути тому чи іншому каналові? Тобто Національна рада

ЯК ВИРІШИТИ ІНФОРМАЦІЙНУ КРИЗУ?

У незалежній Україні, як і за старих імперських часів, офіційну відповідь чи то громадянам, чи громадськості подають і сприймають як чергову відписку, а не розгляд питань та пошук конкретних і невідкладних заходів щодо їхнього вирішення.

У листі-відповіді Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення до товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка усе нібито написано згідно з “буквою” закону — здійснюють “регулювання мовного режиму” загальнонаціонального мовлення програм і передач, які “трансляють в ефірі телерадіокомпаній”...

Виникає запитання, якщо Національна рада постійно дбає про впровадження державної мови всіма регіональними та місцевими телерадіомовниками, то чому ж досі не розв’язані болючі проблеми мови та інформаційного простору, які є основою основ існування держави Україна?!

Щоб з’ясувати це і розставити всі крапки над “і”, ми звернулися до голови Всеукраїнського товариства “Просвіта”, народного депутата України Павла Мовчана.

виконує регламентуючі функції.

А в нинішній розмові я хочу наголосити, що ми не її опоненти: принаймні, відповідь Віталія Федоровича дає протисти бачити його нашим союзником. Хоча є й проблеми, які стосуються не лише законодавчої сфери, тут і ті питання, які ми обговорювали за “круглим столом”.

У Зверненні ми чітко вимагаємо активної позиції влади щодо справжньої інформаційної війни, яку ведуть проти України. Це і провокаційна, агресивна заява міністра закордонних справ Росії, що є грубим втручанням у внутрішні справи нашої держави; і брутальні нападки російських можновладців на Президента та уряд України; і ворожі антиукраїнські висловлювання, які тиражує преса сусідньої країни; здійснюючи психологічний тиск на українців; російські політики, експерти й політологи відкрито виступають на наших і чужих теле- і радіоканалах проти Української державності, української мови, культури...

Український інформаційний простір не є цілісно українським за національними пріоритетами, що загрожує суверенітету України як незалежної держави. Тому ми, представники патріотичних громадських організацій, стали на захист українського інформаційного простору, щоб зміцнити інформаційну безпеку України, зорієнтувати всі наші ЗМІ на національні пріоритети.

Як вийти з державної інформаційної кризи? Ми висловили цілу низку конкретних пропозицій, вимог до Президента, уряду, і Верховної Ради — яких рішучих дій вжити для створення ефективного

системи ЗМІ. Наприклад, одним із невідкладних завдань є повне охоплення території України програмами Українського радіо: треба забезпечити НРКУ каналами мовлення в FM-діапазоні 87,5 — 108 МГц. Для цього слід задіяти окремі статті видатків із Державного бюджету. Крім того, порушуємо й інші проблеми, як-от: розробка частотнотериторіального плану середньохвильового радіомовлення, де використовуватимуть ефективні синхронні мережі й окремі передавачі; завершення розподілу середньохвильових частотних присвоєнь колишнього СРСР між Україною, Росією, Білоруссю і Молдовою...

Хочемо відновити й мережі проводового мовлення, й супутниковий прийом програм; нейтралізувати російський інформаційний вплив на всіх рівнях комунікацій — регіональному, загальнонаціональному і міжнародному; запровадити правові, економічні й організаційні заходи щодо розширення сегменту українськомовних теле- і радіопередач...

Для цього громадськість України вимагає сконсолідувати всі зусилля української влади і пропонує створити при уряді Координаційний центр стратегічних комунікацій із залученням найкращих фахівців.

А також якнайшвидше розробити Національну доктрину й стратегію комунікацій і комплекс заходів на законодавчому рівні, щоб нагромадити національний інформаційний ресурс та розпочати реалізацію програмних засад.

Тому й сподіваюся, що заради подолання тих викликів, які нині існують в інформаційному просторі, ми будемо разом із Національною радою взаємно діяти й допомагати

один одному: громада — голові, а він, враховуючи позицію суспільства, відстоюватиме українські національні пріоритети.

— **Чи може Національна рада і її комісія щось реально зробити, спираючись на нинішнє законодавство, щоб вітчизняний, національний продукт став пріоритетним, а інформаційний простір відповідав вимогам державної безпеки?**

— Залучаючи експертів, вивчаючи їхні оцінки та різнобічну інформацію, акумулюючи її, Комісія може вносити свої постанови і вердикти та визначати, що першочергове і його треба вирішувати через бюджетну статтю, інше — організаційно або ж змінювати законодавство.

Мене, як очевидно і кожного українця, не влаштовує норма Закону України “Про телебачення і радіомовлення” в частині 1 статті 9, котрою передбачено лише 50 % національного українськомовного продукту, тому що російськомовного населення у нас значно менше. Але так був прописаний той закон, на який у своєму листі й посилається Віталій Шевченко.

— **А як можна розв’язати цю проблему?**

— Домагатимусь як народний депутат, щоб цю норму закону обов’язково змінили. Єдине, що для цього вкрай потрібно, аби працювала коаліція й потрібною кількістю голосів забезпечувала розв’язання проблем. Гадаю, що і Національна рада у цих питаннях стане нашим союзником, принаймні, відповідь Віталія Федоровича дає на це підстави.

— **Шановний пане Мовчан, які ж реальні механізми впро-**

вадження у життя на законодавчому рівні напрацювань робочої групи, котру планують створити? Якщо, скажімо, готовий проект закону про мови вже надзвичайно довго залежується у Верховній Раді?

— Передовсім дякуємо голові Національної ради Віталію Шевченку, що зреагував на нашу Ухвалу-звернення, яке ми схвалили як резолюцію “круглого столу” і видрукували у Всеукраїнському тижневику “Слово Просвіти”. Адже громадськість — це сигнальна система, яка сповіщає про негаразди. З цією метою і формуються такі громадські структури, як “Просвіта”. Якщо ви, я, кожен громадянин — всі будемо домагатися від влади змін, то тільки так можемо зрушити ситуацію.

— **На засіданні РНБО Віктор Ющенко окреслив гостру й тривожну проблему інформаційної безпеки держави та інформаційної незалежності. Коли, на Вашу думку, інформаційний простір і національна безпека будуть у надійних руках?**

— Ми домагалися того, щоб Національна рада з питань культури і національного відродження при Президентові розглянула цю проблему. Так само домагаємося, щоб і РНБО розглянула питання мовної безпеки держави — стан державної мови. І вже в минулому році Національна рада повинна була збиратися безпосередньо з проблемами комплексу мовних питань, які є в Україні. Зокрема, з розвитку й функціонування української мови. Це стосується не лише законодавчої сфери у мовній політиці. Не прийнято досі Верховною Радою Закону про мову, який потрібний Україні. Якби він був, то нам не доводилося б увесь час апелювати до 10 статті Конституції, а сказати, що це передбачено Законом: треба позивати порушників. Але Закону нема. Чому досі не приймаємо, треба запитати у політиків, тих, які формують українську державну політику: це дві політичні сили НУ — НС та БЮТ. Тоді запитати у лідерів: хто ховається від цієї теми, а хто робить вигляд чи киває: якось поки що перетерпимо, а потім і це вирішимо.

Але під лежачий камінь вода не тече, тому ми за “круглим столом” й ухвалили це Звернення, де чітко виписали, чому так сталося і що треба робити?..

— **Щиро дякую за розмову.**

Спілкувався
Святослав МІЗЕРНЮК

Голові Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка П. Мовчану
вул. Хрещатик, 10-б,
м. Київ, 01001

Шановний **Павле Михайловичу!**

Поділяємо Вашу стурбованість щодо проблем, які існують у телерадіоефірі України і які недостатньо врегульовані чинним законодавством.

Регулювання мовного режиму телерадіоорганізації Національна рада здійснює, керуючись чинним законодавством України, зокрема статтею 10 Конституції України, статтею 10 Закону України “Про телебачення і радіомовлення” та Законом про мови.

Національна рада своїм рішенням № 580 від 23 березня 2008 року внесла зміни до Рекомендацій щодо визначення мови програм і передач у програмних концепціях телерадіоорганізацій, затверджених рішенням Національної ради № 317 від 14.04.2004 р.

Для загальнонаціонального мовлення у ліцензіях зазначено українську мову програм і передач; може вказуватися мінімальний відсоток українськомовних програм і передач — від 75 до 100.

Зміни до Рекомендацій передбачають планомірне оновлення програмних концепцій та поступове збільшення обсягів українськомовних програм і передач власного виробництва,

запровадження нормативів обсягів програм і передач українською мовою від загальних обсягів мовлення:

з 1 вересня 2009 року — не менше 80 %;

з 1 вересня 2010 року — не менше 85 %.

Інформуємо Вас, що мова фільмів чи передач, які трансляють в ефірі телерадіокомпаній, регулює частина 3 статті 10 Закону України “Про телебачення і радіомовлення” — якщо мова оригіналу (або дублювання) фільму тієї чи іншої програми (передачі) не українська, такі фільми чи програми (передачі) трансляють за умови звукового дублювання їх державною мовою. Фільми, створені до 1991 року (у Радянському Союзі), можуть бути недубльовані і неозвучені, але з обов’язковим титруванням українською мовою і мають транслявати понад обсяг українськомовної продукції, визначений ліцензіями.

Здійснюючи наглядові функції, Національна рада постійно аналізує стан дотримання телерадіоорганізаціями законодавства щодо частки національного аудіовізуального продукту в їхньому ефірі, зокрема, дотримуючись вимог частини 1 статті 9 Закону України “Про телебачення і радіомовлення”. Ця стаття визначає, що у загальному обсязі мовлення кожної телерадіоорганізації не менше 50 % має становити національний аудіовізуальний продукт або музичні твори українських авторів чи виконавців. Але вказаний Закон не врегульовує частки українськомовного пісенного матеріалу в ефірі телерадіоорганізацій.

Національна рада фіксує в теле- і радіоефірі збільшення обсягів вітчизняного музичного продукту, проте відзначає незначну кількість українськомовного пісенного матеріалу, що стримує розвиток та пропагування української культури.

Найближчим часом Національна рада планує розглянути і затвердити Положення про постійно діючу робочу групу з питань застосування та нормативного використання державної мови в сфері діяльності аудіовізуальних засобів масової інформації. Ця робоча група має забезпечити постійний моніторинг ефіру загальнонаціональних теле- і радіокомпаній, аналіз стану застосування державної мови регіональними та місцевими телерадіомовниками, підготовку аналітичних матеріалів та практичних рекомендацій щодо застосування державної мови в ефірі телерадіоорганізацій України.

На нашу думку, доречно було б включити до складу робочої групи представника ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка (за Вашою рекомендацією).

Також Національна рада вживає заходів щодо збільшення програм вітчизняних телерадіоорганізацій для ретрансляції у кабельних мережах України.

Розповсюдження на території України іноземних програм і передач регулює стаття 42 Закону України “Про телебачення і радіомовлення”, яка визначає, що зміст призначених для ретрансляції програм власника (виробника), який не підпадає під юрисдикцію країни, що входить до Європейського Союзу,

або країни, яка ратифікувала Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, обов’язково адаптується до вимог законодавства України.

Після опрацювання ліцензійних документів провайдерів програмної послуги, договорів із правласниками (виробниками) телепрограми, наданих дистрибуторами телерадіопрограм, які зареєструвала Національна рада як суб’єкти інформаційної діяльності, Національна рада рішенням № 652 від 02.04.2008 р. затвердила перелік програм, зміст яких відповідає вимогам Європейської конвенції про транскордонне телебачення і ретрансляцію яких на території України не обмежують згідно з ч. 1 ст. 42 Закону України “Про телебачення і радіомовлення”. При цьому враховували статус країни-правласника програм (виробника), виходячи з її членства у Європейському союзі або ратифікації нею Європейської конвенції про транскордонне телебачення.

Національна рада в межах повноважень, передбачених чинним законодавством, здійснює постійний контроль за дотриманням телерадіоорганізаціями законодавства України та умов ліцензій щодо застосування державної мови, частки національного аудіовізуального продукту в їхньому ефірі, адаптації змісту іноземних програм до вимог законодавства України.

З повагою

**голова Національної ради
В. ШЕВЧЕНКО**

Леонтій ДАЦЕНКО,
віце-президент НРКУ

Не називатиму окремі програми каналу Радіо “Культура” (УР-3), присвячені українській мові, де постійно порушують її правовий статус як державної. Таких передач ціла низка і всі вони абсолютно оригінальні за формою, різні, а тому й користуються надзвичайно великою популярністю у слухачів.

І все ж коефіцієнт корисної дії таких передач, як і каналу Радіо “Культура” в цілому, на превеликий жаль, майже нульовий.

Звернімо увагу, УР-3 доступна лише для десяти відсотків населення нашої країни. Держава, свідомо чи несвідомо, позбавила своїх громадян конституційного права на одержання інформації з державного інформаційного джерела!?

Чи є ще десь таке, у якій європейській країні? Не було, немає і бути не може. Навіть у період економічних депресій чи спустошливих війн, таких як Друга світова війна, радіомовлення не згоралося, а, навпаки, розгоралося, адже було одним із найнадійніших та ефективних засобів зв’язку держави зі своїм народом. Зазначимо, що ні телебачення, ні Інтернет, ні інші найновіші технічні досягнення зв’язку не змогли і не зможуть обмежити сферу функціонування радіомовлення, яке діє в системі своїх координат і яке з переходом на цифрове мовлення, без сумніву, матиме новий імпульс для свого розвитку.

Чому ж так трапилося, що УР-3, готуючи і видаючи до ефіру непересічні програми, стало недоступним для своїх споживачів? Чому вже тривалий час воно нагадує абсурдну картину — театральне дійство з опущеною завісою?

Забігаючи наперед, скажу, що головна причина кризових явищ у системі державного радіомовлення, як і в теле-, кіно- та книговиробництві, окрім труднощів перехідного періоду, полягає у нашій спокоєній бездержавності, у відсутності досвіду дбати про національні інтереси і захищати їх. Пригадаймо, яким було, зокрема, УР за радянської влади. Звичайною провінційною структурою з подвійним підпорядкуванням: з одного боку Москві (всесоюзному, а насправді всеросійському радію, бо радіомовлення Російської Федерації не існувало взагалі), з другого — місцевій владі в особі центрального комітету компартії України, де слухняно і невідмовно приймали і ретранслювали розпорядження з московського політичного центру. Принагідно відзначу, що тієї пори навіть самої назви Українське радіо в документах майже не вживали, бо це приховувало, як-не-як, а небажані національні ознаки. Доходило до смішного: щоб підвищити категорію будь-якому дикторові УР, потрібно було взяти голос диктора, записаний на плівку, до Москви і лише там, на художній раді всеросійського радію, виставляти оцінку дикторській майстерності, бо на Хрещатику, 26 не було кому довірити таку високу місію. Або ще й таке: найвищу нагороду радіомовної системи — значок “Відмінник радіомовлення” — теж можна було одержати лише в Москві. Ось так.

Але не лише цим засвідчували периферійність УР. Воно, на жаль, не мало головного — єдиного програмного стержня, або, як тепер кажемо, окремого каналу. Передачі з Києва, яким відводили не більше 8 годин на добу (решту 11 годин становили передачі з Москви), і які розпорошували по всій сітці (розкладі передач) першої програми всеросійського радію у різних часових поясах, губилися та нівелювалися там. Не меншою ознакою нашої провінційності на той час був і статус УР, згідно з яким його офіційно прирівнювали до Ленінградського обласного радіо.

До державної незалежності України залишалося подати рукою. Але статус обласного радіо для УР був непорушним. А звідси і обсяги фінансування, і передавальні потужності, і матеріально-технічна база.

Тим часом остаточно розвалювалася тоталітарна система, сходила з політичної арени керівна і спрямовуюча сила — компартія України. Нарешті, на малій світу з’явився незалежна Українська держава, а вітчизняний флагман радіомовлення залишався, як і колись, на периферії інтересів уже нових урядовців. Бо в них, вихованих радянською системою, не було ні досвіду, ні традицій, ні бажання творити гідне свого

УКРАЇНСЬКЕ РАДІО ВСЕ ЩЕ НА НУЛЬОВІЙ ПОЗНАЧЦІ

нового статусу державне УР. Нові-старі керманічі дивилися на нього очима вчорашніх управлінців, які часто-густо не були професіоналами в сфері державного медійного будівництва. Інша категорія керівної ланки телерадіомовної системи також не подавала ознак активності щодо перебудови галузі, за винятком хіба що єдиного колишнього голови Держкомтелерадіо Зіновія Кулика, котрий зосереджував увагу на телебаченні. Адже ті, хто до останнього носили біля серця партківки, хто невтомно організовував і видавав до ефіру гнівні листи “трудящих” проти націонал-демократів та рухівців, хто боровся з незалежністю, не могли бути державотворцями, лідерами перетворень, концептуальних моделювань нової національної радіомовної структури.

Веду до того, що УР, як колись частина всеросійського радію, так воно й понині залишилося своєрідним фрагментом, окремою складовою колись єдиного і неподільного цілого. Тобто, УР ніколи не було повноцінною державною структурою, якими були і є, до слова, всеросійське, польське, угорське чи, наприклад, румунське радіо.

Іншими словами, на той час у телерадіомовній системі існував постколоніальний, давно сформований “занепад зони активного державницького мислення”. А тому навіть через 17 років Української незалежності УР залишилося там, де й було — на нульовій позначці. Як фінансували колись у межах приблизно 5 % від бюджету всеросійського радію, так і залишилося на тому ж рівні. Не менше вражають й інші порівняння. Скажімо, бюджет УР останніми роками становить лише 5 % бюджету польського радію, майже 5 % бюджету угорського радію. І не повірите — 16 % бюджету радію малесенької 5-мільйонної Словаччини. За таких умов будь-яка аналогічна структура не розвиватиметься, а руйнуватиметься. Не кажу вже й про таке: Російська державна радіомовна компанія (РДРК) “Голос Росії”, що виконує функції іншомовлення, готує передачі 32-ма мовами світу. Польське радіо — десятьма, а ми, як зависли на трьох — чотирьох мовах із мінімальним обсягом, так і залишаємося на них. Щоправда, передавальні потужності скоротили ледь не на 70 %.

Особливо відчутних втрат УР зазнало після появи приватного сектору радіомовлення, який окупував верхній РМ-діапазон і відібрав в Українського радію значну частину молодіжної аудиторії.

На наших очах майже повністю зруйновано проводове мовлення, що було базовим для УР: із 16 мільйонів радіоточок, що нараховували у 1991 році, нині їх майже 5 мільйонів. До мінімуму скорочено передавальні потужності Концерну РРТ, що є вкрай застарілими і морально, і технічно. І нікому не вникає у справи надзвичайно важливої галузі!

Досі я пропонував короткий експрес у минуле, без чого тяжко буде зрозуміти ті проблеми, які постають. Мова про те, що у недалекій перспективі, як прогнозують учені, має відбутися справжній прорив нашої цивілізації до нового витка розвитку — інформаційного суспільства. А таке суспільство може формуватися лише там, де вже створено надійне соціально-інноваційне середовище і де успішно діє широко розгалужена радіомовна, телевізійна та Інтернет-мережі.

Нині, як стверджують дослідники, людство вступило у першу фазу четвертої світової війни, театри воєнних дій якої проходять не на території окремих держав, а в світовому чи національних інформаційних радіопросторах, звідки бомбардуватимуть не живу силу і техніку противника у класичному розумінні традиційної війни, а людську свідомість, її світоглядні застави, і, врешті, психологію.

Інформаційний простір завжди був і залишатиметься у прямому зв’язку з інформаційною безпекою будь-якої країни. Саме про це і йшлося недавно на засіданні Ради національної безпеки і оборони України під

головуванням Президента України Віктора Ющенка. Він, заявив, що найбільшу загрозу національній безпеці становить не що інше як інформаційна експансія іноземних держав. Через теле-, радіопрограми, Інтернет-видання та друковані ЗМІ в інформаційному просторі України безборонно ведуть справжні інформаційно-психологічні кампанії, що мають антидержавний характер. Найстрашніше те, що ми повністю втратили свій національний інформаційний простір, де нині пануватимуть бал такі радіостанції як “Голос Росії” й інші, перенасичуючи ефір російсько-імперською ідеологією та культурою, експансія яких набула справді неймовірних масштабів.

Найсумніше те, що згадана найреакційніша радіостанція РДРК правдами і неправдами зуміла “прописатися” на нашому державному каналі УР-3 (Канал духовного відродження Радіо “Культура”) і, уклавши відповідну угоду з НРКУ, вже впродовж тривалого часу зосереджує о 16.30 у передачі під назвою “Здравствуй, Україна!” безкарно веде неприховану антиукраїнську пропаганду, фальсифікує нашу історію, дискредитує українську державність.

Характерно те, що російські великодержавники домоглися в угоді своїх переваг, навіть у дрібницях: замість паритетних заходів готувати обмінні передачі з Москви на Україну — українською, а з Києва на Москву — російською, насправді угодою передбачено готувати програми лише мовою “судинної словесності”. А підтекст тут один: “Ми Вам свою програму — на русском, Вы нам свою програму — тоже на русском. Мы вещаем на всех языках мира, но на Вашем — никогда! Для нас, русских, такого языка нет и не будет!”.

Як відомо, РДРК “Голос Росії” (“Здравствуй, Україна!”) працює на два фронти: з одного боку пропагує серед українських слухачів свою імперську ідеологію, з іншого — формує і підтримує в Україні 5-ту колону, яка нині має цілу мережу громадських організацій — російських товариств, об’єднань, центрів, фондів і т. д. Досвід засвідчує: з такими мережевими структурами нічого не може вдіяти ні держава, ні прогресивні громадські організації.

Майже в кожній передачі РДРК переконують наших слухачів у тому, що розпад Союзу РСР — це трагедія всіх народів, які перебували у його складі, і що сучасний шлях розвитку колишніх союзних республік, а нині незалежних держав, історично хибний і тупиковий.

Успішним провідником такої політики, майстром своєї справи зарекомендувала себе постійна ведуча передачі “Здравствуй, Україна!” Тетяна Пономарьова. Ось один із фрагментів її передачі. Цитую дослівно:

ПОНОМАРЬОВА: “Мой адрес не дом и не улица — мой адрес Советский Союз”.

Миллионы людей распевали эти строки в 70-х и 80-х годах прошлого столетия, свято веря в то, что так оно и есть. **Многие продолжают и сегодня ассоциировать территорию СНГ с бывшей большой Родиной и они не далеки от истины. Ностальгия по нашему общему дому ни на минуту не оставляет заслуженную артистку России Любовь Приемину.**

ПРИЙОМИНА: Скажу, что я там со многими разговаривала... **И, что там говорить, особенно тяжело в Украине русским людям”.**

ПОНОМАРЬОВА: Действительно, Украина и Россия настолько родные и близкие государства, что вот эта граница, хотя она и прозрачная, тем не менее она кроме раздражения, по-моему, ни у кого ничего другого не вызывает.

Або ще: **ПОНОМАРЬОВА:** Век 20-й разделил Россию (звернімо увагу — не Радянський Союз, а саме Росію) и разбросал миллионы россиян.

О том, как поддерживаются связи с российской диаспорой Украины рассказывает наш гость — директор Московского дома соотечественников Юрий Каплун.

КАПЛУН: Наши соотечественники не забыты. Россия помнит, знает, и **Москва как была, так и остается собирательницей не только земли, но и соотечественников.**

Мотивация матеріалу цілком прозора. Оскільки Росія розкололася на окремі частини, зібрати їх в єдине ціле — першочергове завдання і російської держави, і “Дому соотечественников”. Гадаю, цього досить, щоб зробити беззастережний висновок: програма “Голос Росії” (“Здравствуй, Україна!”) вкрай тенденційна і заполітизована, а тому не має права звучати на українському державному каналі Радіо “Культура”.

Слухачі в листах і телефонних зверненнях роблять правильний висновок: у вітчизняному радіопросторі, де звучать такі україномовні передачі як “Міжнародне Канадське радіо”, “Німецька хвиля”, “Радіо “Свобода” і особливо Бі-Бі-Сі, сприймаються як суто проукраїнські, хоч і мовлять в інтересах своїх держав. “Голос Росії” ж випадає з цього ряду як єдина в світовому інформаційному просторі агресивна антиукраїнська радіостанція.

Скажу відверто: якусь мить вагався, чи варто говорити про “діяльність” “Голосу Росії” на УР-3. Адже це начебто внутрішня справа керівництва НРКУ і виносити сміття з хати — не кращий спосіб боротися зі злом. Проте, на моє глибоке переконання, це не хатнє сміття. Замовчувати ту шкоду, яку завдають національним інтересам нашої держави, мабуть, було б гірше. І якщо попередні мої спроби якось вплинути на ситуацію не досягли мети, змушений говорити публічно.

Крім того, хотілося б ще раз наголосити: наведені фрагменти з “Голосу Росії” є ще однією яскравою ілюстрацією того, що російська імперія, на відміну від постколоніальної України, і після свого часткового розпаду, все ще має силу впливати на колишніх своїх сателітів, оскільки одержала в спадок потужний кадровий потенціал великодержавників, у сфері ведення інформаційних та психологічних війн. В даному випадку не НРКУ, а РДРК зініціювала і накинута нам угоду про “зміцнення традиційної дружби між двома державами”, накинута як аркан і довела справу до кінця. Дехто пропонує звернутися до них і вказати на їхні елементарні порушення норм журналістської етики й професійної порядності. Але чи не принизливо це для нас? І чи вдасться змінити в такий спосіб імперський світогляд працівників РДРК на демократичний? Тобто, чи не буде подібним це до казки про дружбу вовка та ягняти? Гадаю, вихід тут єдиний — невідкладно розірвати угоду.

Не зайвим було б на шпальтах газети “Слово “Просвіти” почати дискусію, зокрема, про доцільність чи недоцільність виходу в ефір на каналі Радіо “Культура” такої радіостанції як “Голос Росії”.

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

Будь-якої пори року через гірку долю чи життєві обставини, що інколи бувають трагічнішими за новомодний трилер, діти, яким немає й чотирнадцяти, змушені працювати.

За оцінками Міжнародної організації праці, у всьому світі майже 165 мільйонів дітей віком від 5 до 14 років працюють. Перше дослідження МОП, проведене спільно з нашим Державним комітетом статистики 1999 року, виявило: в Україні їх 350 тисяч.

Експерти стверджують, що в Україні найгірші форми дитячої праці поширені в сільському господарстві (46 %), вуличній торгівлі (26 %), сфері послуг (19 %), а також у підпільних вугільних копальнях, індустрії розваг, секс-індустрії та нелегальних бізнесах, які закріпачують дітей, перетворюють їх на рабів.

Середній вік, коли “маленькі гавроші” стають до праці, — 12 років. Працедавці, користуючись правовим невіглаством дітей, нерідко експлуатують їх понад норму, визначену для дорослих, — 41 годину на тиждень і не завжди оплачують виконану роботу. І ні влада, ні громадськість не знають, що змінюється з часу останнього дослідження: їх не проводять — коштує це чималих грошей. Та й виявити дитину-найманця нелегко.

За даними 2007 року Спеціального доповідача ООН, нагальною проблемою, що потребує термінового розв’язання в Україні залишається дитяча проституція і торгівля дітьми. У тенета рабства діти потрапляють за посередництва членів родини, друзів, знайомих, завдяки батькам, які ставляться до дітей неадекватно. Ця ситуація викликає серйозне занепокоєння.

НАЙГІРШІ ФОРМИ ДИТЯЧОЇ ПРАЦІ

Цей термін, згідно з Конвенцією 182, ухваленою на вісімдесят сьомій сесії в Женеві у жовтні 1999 р., включає всі форми рабства або практики, подібну до рабства: продаж дітей та торгівлю ними; боргову кабалу і кріпосну залежність; примусову чи обов’язкову працю, використання у збройних конфліктах; вербування дитини для заняття проституцією, виробництва порнографічної продукції або вистави; продаж наркотиків; залучення до тяжкої фізичної праці — усе те, що небезпечно й шкідливо для здоров’я дитини, її психічного й морального стану і заборонено міжнародним та національним законодавством.

Програми дій Конвенції розробляють, зокрема, і з урахуванням точки зору дітей, які постраждали від найгірших форм дитячої праці. Особливу увагу звертають на молодших дітей, дівчаток, випадки прихованої праці, де дівчатка становлять групу особливо високого ризику.

Визначено також сфери, у яких існують види робіт, які наражають дітей на фізичне, психологічне чи сексуальне насильство; підземна, підводна праця та на небезпечних висотах чи в обмеженому просторі; з небезпечними механізмами, обладнанням чи інструментами, чи та, що вимагає ручного пересування або транспортування тяжких вантажів; у нездоровому середовищі, зі шкідливими речовинами, температурами, шумом, вібраціями; в особливо тяжких умовах, або вночі.

У червні 2002 року підписано Меморандум про взаєморозуміння між МОП, в особі Міжнародної програми з використання дитячої праці, й урядом України.

Сформовано Всеукраїнську раду під егідою Міністерства праці та соціальної політики України, а міністра призначено головою ради. Національні партнери на своїх регулярних засіданнях узгоджують і затверджують стратегічні напрями дій та основні заходи.

Нещодавно завдяки Міжнародній організації праці у Києві в Міністерстві праці й соціальної політики відбулися засідання прес-клубу та прес-конференція.

Національні експерти — директори, менеджери, державні інспектори міністерств і департаментів всебічно обговорювали проблему дитячої праці, шукали ефективні методи ліквідації суспільного зла XXI сторіччя та катастрофічні причини його існування.

Розробляють і новий стандарт МОП про заборону найгірших форм дитячої праці — ІПЕК (International Programme on Elimination

of Child Labour) — рабської торгівлі усередині країни і за її межами; залучення до примусової тяжкої фізичної праці; сексуальної експлуатації, що перетворює дітей на кріпаків чи рабів.

З 2001 до 2006 року на базі тристоронньої співпраці з урядом, профспілками та організаціями працедавців Програмою МОП — ІПЕК в Україні впроваджено два проекти: “Програму запобігання та використання найгірших форм дитячої праці в Україні” (за фінансування Департаменту праці США), “Проект технічної допомоги, спрямований на запобігання та ліквідацію торгівлі дітьми з метою трудової та сексуальної експлуатації...” (за фінансування Департаменту США та уряду Німеччини).

Учасники прес-клубу переймалися тим, як забезпечити дітям щасливе дитинство і світлу дорогу в самостійне життя, навчити їх правильно орієнтуватися у прагматичному й жорсткому світі. Як здійснити усталене еконо-

ДИТЯЧІ УНІВЕРСИТЕТИ

мічне зростання, яке веде до соціального прогресу, ліквідації бідності? Запитань безліч. Але...

Кількість працюючих дітей у світі зменшується, і це — прогрес. Проте, за даними ЮНЕСКО, 2007 року майже 77 мільйонів дітей початкового шкільного віку не відвідували школу. У 90-х роках їх було 103 мільйони.

БІДНІСТЬ І ДИТЯЧА ПРАЦЯ

Як розірвати замкнене коло? Адже, коли немає їжі через те, що батьки безробітні, чи мають працю, яка не забезпечує фізичного існування людини, всі соціальні негаразди в країні тягарем лягають на плечі підлітків.

Напевно, влада розуміє, що без глибоких кардинальних реформ в економіці, які зменшать рівень бідності, розшарування суспільства на багатих і бідних, змінити ситуацію докорінно неможливо.

З давніх-давен діти допомагали батькам на городі чи в господарстві, і це не було криміналом, бо допомога у домашніх справах, що не виснажує, чи праця під час канікул, є елементом виховання, здобуття професійних навичок і вміння адаптуватися в суспільстві.

Однак те, що було звичним колись, тепер набуло потворних форм. Нині діти виконують найрізноманітніші роботи вдома і на вулиці: торгують на базарах, збирають металобрухт, жебракують і працюють вантажниками.

Дитяча праця тісно пов’язана з бідністю. Часто добробут сім’ї залежить від заробітку дитини. Ось чому саме зайнятість дорослих, вчасна й гідна оплата їхньої праці — один із засобів викоренення бідності як ганебного соціального явища. Адже як інакше

його здолати? Не лише законами, якщо їх тотально порушують.

Вирвати з тенет бідності своїх співгромадян — розв’язання цієї глобальної проблеми повинні взяти на себе уряд, Верховна Рада, працедавці.

ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Програма МОП — ІПЕК в Україні активно і плідно взаємодіє з соціальними партнерами, завдяки чому питання дитячої праці внесено до нормативно-правових актів: Закону України “Про охорону дитинства”, Кримінального кодексу України та національних програм — “Державної програми подолання дитячої безпритульності та бездоглядності на 2006—2010 роки”, “Державної програми протидії торгівлі людьми на період до 2010 року”, проекту Загальнодержавної програми “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року.

Розповідає головний державний інспектор праці України, директор Держнаглядпраці Володимир Лось:

— Українське законодавство щодо дитячої праці відповідає всім нормам, хоч і не бездоганне. Адже є ціла низка таких сфер дитячої праці, де наші інспектори безсилі. Наприклад, у кримінальному середовищі. Або коли тяжко з’ясувати, чи це наймана праця, з примусу, чи допомога батькам.

Саме у серпні, під час літніх канікул, інспектори виявляли найбільше дітей, які працюють у торгівлі, ремісництві. Перевірили майже 800 підприємств, а там — 1600 неповнолітніх! Сімдесят шість дітей, яким не виповнилося 14 років, наймитували в селі — і не в домашніх садибах, а в юридичних осіб, на об’єктах підприємницької діяльності. Зростає і кількість працюючих 15—16-річних підлітків без будь-якого оформлення правових відносин. Проте надто тяжко, як кажуть, упіймати на гарячому і довести, що дитина працює тут найманцем.

2007 року виявили 33 неповнолітніх, які виконували роботу в шкідливих для здоров’я умовах — з бетонним розчином: дитина працює з вібратором для трамбування розчину там, де обертаються небезпечні механізми, що неприпустимо. До 18 років така праця заборонена, як і на висоті чи в нічну зміну — у розважальних, ігрових закладах, чи доставка піци; та цілодобова — у невеличких готелях влітку, які потребують рук. На приватних будівництвах і садибах, де масово експлуатують дітей. Але інспекція праці позбавлена права туди

зайти, щоб обстежити і перевірити домашнє господарства. А як інакше знайти робоче місце, на якому працює дитина?

В інтернатах дітей-сиріт використовують, як рабів: торік діти торгували разом зі своєю вихователкою або поралися на її горді.

Яка насправді кількість працюючих дітей — не знає ніхто.

До Верховної Ради внесено законопроект про посилення відповідальності працедавців за використання дитячої праці. Верховенство права малої дитини має бути пріоритетом законодавства.

ЗАГРОЗЛИВЕ БЕЗРОБІТТЯ МОЛОДІ

Понад 60 % старшокласників не знають, яку “модну” спеціальність їм обрати: юриста, економіста, фінансиста? Але ринок праці ними переповнений.

Як каже Інна Бондіні, керівник відділу Державного центру зайнятості Мінпраці України, статистика свідчить, що найбільший дефіцит кадрів — у переробній промисловості, будівництві, торгівлі, побутовому обслуговуванні. Але дітей ці професії не цікавлять: вони не бачать там творчого розвитку, можливості заробити, опанувавши цей фак. Заробітна плата досить низька і не забезпечує прожиткового мінімуму. Тож більше половини вакансій у службах зайнятості — від роботодавців цих галузей.

Які ж наслідки? Безробіття серед молоді має загрозливі масштаби: 41 % перебуває на обліку в службі зайнятості. Це молоді люди до 35 років; майже кожен третій має вищу освіту. Є і випускники вищих професійно-технічних закладів: вони одержують спеціальність, за якою не можуть працевлаштуватися. Потрібно перекваліфікуватися або шукати роботу не за фахом.

Завдання служб зайнятості — охопити професійним навчанням не менш як 20 % безробітних, що перебувають на обліку і не мають професії.

Щоб запобігти безробіттю, проводимо серед школярів різні інформаційні заходи: розповіді про привабливість кожної професії.

В Україні розробили новий проект служби зайнятості — “Інформаційний термінал для молоді”. Це інтернет-портал, який містить інформацію про “всесвіт” професій — тих, що користуються підвищеним попитом на ринку праці, і рідкісних та нових професій, які з’являються; інформацію про навчальні заклади та умови вступу до них; вакансії, що є в Україні; можливості пройти тестування, щоб дитина знала про свої здібності. Скористатися послугами порталу можна через веб-сторінку в Інтернеті та завдяки спеціальному терміналу. Їх встановлять за межами служби зайнятості — в освітніх закладах, щоб учні мали найбільший доступ до інформації. Розраховуємо і на підтримку Міністерства освіти і науки. Сподіваємося, що термінал стане в пригоді батькам, які піклуються про навчання дітей, учителям, шкільним психологам. Інформацію для терміналу попередньо опрацьовуватимуть літературно, щоб розмовляти з дитиною зрозумілою для її сприйняття мовою.

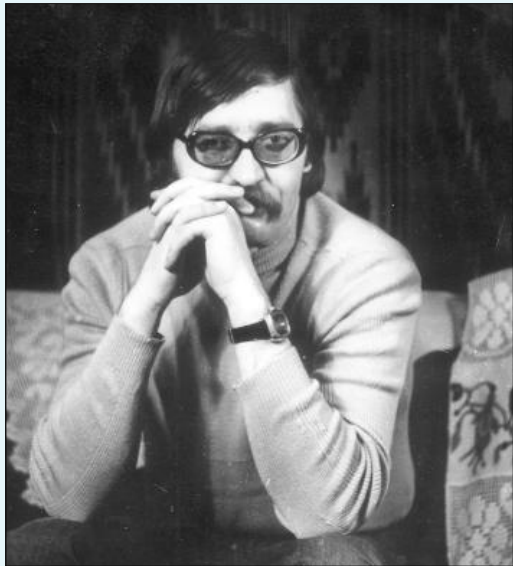
Глобальна наша мета — формування у молоді мотивації до праці та залучення її до активного громадського життя.

Отже, нинішня безробітна молодь — це майбутні батьки без засобів на існування, позбавлені можливості створювати успішні родини, мати дітей, давати їм належну освіту й виховання. А безробіття — “рідна сестра” бідності, яку з року в рік “усадковують”, породжує глобальну демографічну катастрофу: безпритульність, дітей “вулиць і підвалів”, “маленьких гаврошів”, які змушені нести на своїх тендітних плечах соціальні негаразди держави. Існуючі вражаючі проблеми різної експлуатації дітей в Україні виникли не тепер.

І не відповідає дійсності те, що завтра ця загальнонаціональна ганьба зникне: на тлі соціально-політичних негараздів та вседозволеності (збагачення олігархів й аморальність), які підточують підвалини Української держави. Адже всі гілки влади, попри невеличкі потуги і проекти, фінансовані з-за кордону, тільки й переймаються гризотою за владні межі. А тим часом молоде покоління, нерідко кинуте напризволяще батьками, громадою, “штудіює” ті “університети”, до яких йому широко відчинили двері вулиця, підвали й аморальні та криміналістичні покидаки.

ЛИШ ВОЛЯ Й ПРОСТІР — ТІЛЬКИ МЕНІ Й ВЛАДИ

ми **Затуливітра. Запрошуємо шанувальників українського красного пись-**
менства на наше свято. Початок о 12 годині.
Пропонуємо вам вірші з творчої спадщини самотнього поета.

Підготувала Любов СНІСАР

РОСА З ЛИЦЯ ТРАВИ

Володимир ЗАТУЛИВІТЕР

Деся на серці завзялось озерце —
непомітне й дуже золоте,
аж таке, мов я ожив уперше,
все, чим досі жив — було не те.

Інші те озерце повнять води.
Інші рибки плавають у нім.
Інші риболови в годі і негоди
обсїдають душу при мені.

Вудку закидають попід денце.
Іноді, вже мляво, я клюю.
Здрастю розвеселіле серце
дурістю щасливою: люблю.

РІКА ТАКА, МЕРЛА...

...я не брешу? —
Нам гарно й славно спалось,
розліктилась тонка рука моя:
усім, що з Мерлої в мені зосталось,
тобі я ворухнутися боявсь.

Я затай жив у недвижимої крові,
в мілкі, як Мерла, литий береги.
Зелені дві зінички сивоброві
на сполох не дзвонили: вороги,

осадні і розкрадні в перлах,
по мідній кривці не зграбують, ні.
Але чому ця річка зветься — Мерла?
Останню воду хто закляв мені?

Навколішки, в коліна гострі впавши,
як моляться до неба вітряки,
що нашого — молюсь — було у нашім? —
перед тобою, як ні перед ким.

Вівсяний чуб погладиш — не погладиш,
забудеш — не забудеш пальці в нім,
лиш воля й простір — тільки мені й влади,
і тільки й щастя в воротті земнім.

ЛІЧИЛОЧКА

Я впрягся в очі коника з лози:
паняй, буланчику! Вези мене, вези,

моїми п'ятками в моріг вицокуй!
Тобі мій чубчик — грива невисока,

[обротьки не соромишся нітрохи]
перед морквинням, кропом і горохом,

перед усім картопляним городом —
мов справді ми перед усім народом:

28 липня, у день Св. Володимира
вшосте відбудуться Затуливітрівські
читання. Щороку цього дня на Ко-
зацький шпиль у с. Бучаку над Дніп-
ром до могили відомого українсько-
го поета Володимира Затуливітра
сходяться люди. Виступають знані
поети, літературознавці, вчителі та
учні з Києва, Сумщини, Канівщини.
Віра Носенко, заступник голови Ка-
нівської райдержадміністрації, пос-
тійно опікується не лише Затуливіт-
рівськими літературними святами, а
й очолила комісію з розбудови Ме-
моріалу Володимира Затуливітра.
За її ініціативи розроблено уроки з
творчості поета, облаштовані куточ-
ки Володимира Затуливітра у бібліо-
теках і школах, а в Бобрицькій ЗОШ
організовано філіал музею Володи-

басує, грає в биті п'ятки огир! —
не чуть мені копитцями дороги...

вези мене, буланчику, вези:
я впрягся в обрій коника з лози...

Змалів, здитинів, скругливсь до сльози,
сховався у власнім погляді, в куточку.
Не весен цвіт, смиренна білість зим
каліною значить просту сорочку,

рукавці, груди, вільний комірець —
під біле горло, щоб не страшно стати
от як стою, вишиваний увесь,
до найсолодшої у світі страти —

воскрести не з біблійного хреста,
а розцвісти в тонкий голчаний хрестик...

Твої широкі очі серцем не покину:
такі вони широкі: і такі, такі:
я, може, в них перезимую зиму,
як в двигунах південних літаків:

куди тобі прагнеться, злітаю:
присяду, де захочеться тобі:
і не признаюся, яку я зграю
переповів у небі голубім.

Яка була вона широка й чорна,
яка задзьобна каркала мене...
Але скажу: ні, не болить, що вчора.
але сьогоднішнє болить мене...

Перемоливсь тобі і переплавав —
чорніш, ніж в лаврі Київській чернець.
Скупі нам душі, як земля во злаках,
промерзлий невеселий сухарець.

Нам нашу кров сумлінно налякали,
суперфосфатом засолили нас —

мов солонина з'їдна, закисаєм,
якийсь у діжці перебувши час.

Ми вже не вмієм розцвісти житами,
розлитись в паляничні пшениці.
Не вмієм розквитатися життями
за родимку в черешні на щоці.

Ми ластівок вбиваємо очима,
яким гніздитись би в зіницях в нас.
Яка любов, як відмира вітчизна?!
Я тим кінчився, з чого розпочавсь.

Чому ти грудці-грушки затуляєш,
коли я гріх твоїх зіничок п'ю?

Все решта — то вже розписанне:
гербовість діб, років і зір.
Єдиносутня першість — це бажаність,
як нам зіницями зійтись...

Дошу так солодко сміялось
на лівій грушці, на щоці, —
нічого більш не зоставалось,
долоні ставити, щоб сіль

дошу не розмивала солі,
яка гострилася в очах,
та солов'їв аерозолі
такий розвітрювали чад —

легені в'яли, мерли руки,
немов безлистим, восени,

ми стоїмо на цілі луки
самотнім деревом одним...

Спромоглося неба спромоглося
світу доброго і світу злого
за твоє ляне плетке волосся
над яке немає золотого
п'ятірнею вичешу всі брехні
цілий світ світлішає від нього
не плети і не закручуй всесвіт
хай іллеться вздовж крила мого...

Ще нас нема, а ми — вже одне в однім —
переболіли тишу зрад-розрад.

Спасибі, зимо: вчасно ти, сьогодні,
переболіла правду наших правд.

Хоча й не вимела для мене права —
найменшого, найтихшого із прав:

світ окупивсь словами золотими.
Найзолотішими — із вуст Дніпра.

Таких, як ти, мені уже не буде.
Прости-прощай! Прощаючись, прости
всевичья світове і багатолюдне:
там не проб'ється голос золотий.

Тебе там дрібно: лиш рука в долоні,
та ще прощальні пальці — при моїх...
Все найстрашніше сталося сьогодні:
наївних літ одплаканий наїв.

Сьогодні сталося. Грішний чи не грішний,
сміявся, може, з тебе — не сміявся,
та все ж дозволю — хоч трохи,
хоч півтрішки,
лягти на плаху із твоїм ім'ям.

БІЛЕ-БІЛЕ

Одведись не дивись
посунься калино губами

біло-біло морозяно в світі
чого ж ти дурієш
од моїх віковичних очей

приступися присядь
я загадав тобі нині лапасту
десятипалу сніжину
чи хочеш і чорну
на всі ж одинадцять

одведись не дивись
посунься губами
сім синичок у кожному пальці
твоїх рукавиць

Тиходощ, тихоліст
і німий тихоступ:
їжака не почувеш переступ...
Загадаю собі тиху осінь, просту —
як оту, попід лісом, самотню березу.

Їй припало дощів. Хуртовина мела.
Насінинки, можливо, земля не хотіла.
Але сталося — зосталось: усе ж прийняла,
підкорилась, щоб так от вона золотіла —

попід лісом, край поля, аж наче ніде:
у зіницях-мачинах мені заживіла.
Тихоліст...
тиходощ...
і гніденьке-гніде
при березі лоша мерзне радісним тілом...

«У ГЛИБИНІ ВІКОВОЇ АЛЕЇ»

Закінчення.
Початок на с. 1.

Ці рядки написала росій-
ський ландшафтний архітектор,
котра довгі роки боролася за
збереження і відновлення уні-
кального природного середови-
ща. Вона знала історію розквіту і
розграбування Качанівки, коли
паркову скульптуру італійських
майстрів у 20-ті роки минулого
сторіччя розбивала “пролетар-
ська молодь”, а в найближчих
селах і до наших часів знаходили
безцінні раритети з колекції Тар-
новських. Та бачила вона, як і в
часи вже незалежної України ги-
нули рідкісні дерева від сокири
браконьєрів і свої “Вересневі те-
зи” закінчувала словами: “Років
через 50 люди, може, й не зна-
тимуть, як виглядав цей маєток.
Майбутнє настає. Треба поспі-
шати захистити, зберегти...Тому
я повертаюся в Качанівку. Всу-
переч усьому...”.

Романтикою відчуттів, які по-
дарувала нам тоді Качанівка, пе-
реїнятий і наш телевізійний
фільм. І мені хотілося нинішню
статтю завершити схоже — про
дуб, схожий на Шевченковий, на
кострубатовому гіллі якого я
пов'язала прозорий шарф і те-
леоператор Михайло Лебедев
через нього зняв пейзаж, бо в іс-
торії Качанівської садиби були
романтичні драми з високими
почуттями і дуелянтами. Про піз-
нього осіннього метелика в аль-
танці Глинка (коли я потім побу-
вала на батьківщині Шопена, де
туристи слухають його фортепі-
анні етюдів з вікон батьківського
будинку, подумала, що записи
музики з “Руслана і Людмили”,
як і романи, створені в Качанів-
ці, могли б слухати наші екскур-
санти). Місця, де змішано подих
кількох епох. Він бентежить
вразливих...

...Коли наша виїзна редакція
“Слова Просвіти” поверталася з
Качанівки — (значний відтинок
дороги до заповідника так само
невпорядкований, як і 13 років
тому), ми зустріли, під'їжджаючи
до столиці, численну кавалькаду
дорогих авто. Була п'ятниця і до
власних маєтків поспішали су-
часні герої. Там також облашто-
вують скульптурою парки, а в
домашніх галереях опиняються
рідкісні полотна з державних му-
зеїв. Колись Василь Васильович
Тарновський змушений був про-
дати Качанівку, щоб зберегти
безцінну колекцію старожитнос-
тей. Позбувся маєтку, і подару-
вав колекцію з Шевченкіаною
Чернігівському Губернському
земству. Хто із нинішніх дорівня-
ється цій постаті?

На місці Шевченкового дуба
давно вже нічого не росте, ніяке
дерево не перевершить його
крону. У людей інакше. Могутню
осайну енергетику совісті мають
прості і зовні непоказні: сухор-
лявий учитель із Прилук, тонень-
ка шляхетна Анна Олехно, яка не
пережила розорення Качанівки і
повернулася до Санкт-Пете-
рбурга. Але залишила нам свої
“Тези...” про романтичний пей-
зажний парк, який втілює пое-
тичні ідеали дев'ятнадцятого
сторіччя. Мені вона подарувала
ручку — гусячу пір'їну. Це спону-
кає бути відповідним до місця,
епохи і моральних заповітів.

Валентина ДАВИДЕНКО

Аметистові квіти
з нефритовим листям. Відень

Людмила ДЕХТЯРЬОВА,
кандидат геолого-мінералогічних наук,
м. Київ

Юй — так звучить китайський ієрогліф, що означає “джерело всіх коштовностей”. Передусім ним позначали нефрит і яшму. “Нефрит” — від давньогрецького *perhros*, тобто “нитка”. Вважали, що камінь знімає біль у нирках. Індіанці доколумбової Америки вирізали з нього фігурки богині, яка народжує дитину, і давали тримати жінкам під час пологів, щоб допомагала. Такої самої думки були у стародавньому Шумері.

Нефрит дуже міцний, із в’язкою мікроволоконистою структурою. Кольори — від ефектного зеленувато-чорного до білого. Між ними великий спектр переходів зеленого, плямистого леопардового та сірувато-зеленого забарвлення.

Камінь вимагає зосередженого м’якого шліфування без скляного віддзеркалення та гострих кутів. Його пластичні форми віртуозно обігрують майстри-шліфувальники, надаючи природного ефекту просвічування. Це притаманне даоському Китаю із світосприйняттям перетікання стану янь у стан інь, індіанським майстрам та різьбярармаорі.

Першим досконалим зразком обробки нефриту визнано невелику сокиру з цього каменю (епоха раннього неоліту). Ідеальну за формою річ зроблено з нефриту, який має глибоке насичене зелене забарвлення. Камінь — із родовищ мальовничої гірської країни Бурятії. Саме там, біля річки Іркут, яка впадає в озеро Байкал, було знайдено сокиру.

Здавна хункузи, китайські контрабандисти, таємно прокрадалися у гори до бурятів і монголів по нефрит.

Заради грабунку могли вирізати вночі всіх мешканців невеликого гірського селища. У Китаї власного каменю не було, а потреба постійно зростала.

Цікава деталь китайської монархії, яка зникла з останнім імператором. Від дружин та наложниць правителі мали іноді багато синів, а іноді жодного. Наступника на трон обирала імператриця-мати. Якось в епоху Тан кілька юних принців заходилися будувати пагоду з бамбукових паличок. Стара імператриця нишком розклала нефритові іграшки. Хлопчики покинули гру й стали битися за володіння ними. Лише малий Сюань залишився біля пагоди, холоднокривно спостерігаючи за колотнечею. Бабуся обрала його, і згодом він став найславнішим імператором свого часу Сюань-цзуном і отримав від імператриці титул “Син Неба Великого Спокою” й талісман — нефритового дракончика на золотому ланцюжку. Весь Китай шанував того дракончика, бо з ним та з улюбленою перлиною імператор вимолював під час засухи дощ. Сюань не програв жодної війни, і саме він започаткував традицію під час церемонії “покриття голови” на 20-річчя тримати меч у піхвах, які прикрашені багатьма нефритами.

Той, хто не знає основи китайської міфології, все декоративно-прикладне мистецтво країни сприймає як декоративне. Насправді це віддзеркалення пригод міфічних героїв і їхньої символічної атрибутики. Адже у цій країні завжди шанували давні традиції. Загадкою залишається те, чому китайці обирали нефрит.

Наприклад, архаїчне жіноче божество, матінка Си-ван-му. Розповіді про неї напов-

нені звучанням ієрогліфа юй. Вона живе на високій горі Бай-юй-шань, з якої витікають гірські потоки з піною юй. Нефритову піну, яка забезпечує безсмертя, вживають інші боги. Гора — не випадковість, рефлексія прадавньої реальності, коли Китай купував нефрит у місті Котан під горою на Великому Шовковому Шляху.

Старі гравюри на нефриті, лаку, шовку, папері зображають матінку Си шокуючою істою. Тигрячі ікла, хвіст барса, скуювджене волосся, з якого стирчить велика закладка з нефриту чи кістки. З часом “портрет” набув еталону жіночої краси, але закладка залишилася та сама. Тоді увійшло в традицію дарувати “поліпшені” зображення Си жінкам на 50-річчя. Особливо — шанованим досвідченим гейшам.

У даосизмі чималий простір займають пригоди восьми безсмертних (головним результатом практикування настанов Лао-цзи було досягнення безсмертя). Найколеритнішим з “вісімки” був Лань, його найчастіше зоб-

кастаньету, а Ланя затагнув під воду. Друзі перемогли драконове військо, визволили Ланя разом з його магічним інструментом, ще й море підпалили. Мав утрутитись Юй-ді, нефритовий володар, щоб усе владнати.

Традиційно Юй-ді зображують на троні з нефритовою дощечкою в руках. Наказам, які він пише на дощечці, підкорюються всі боги Всесвіту разом із земними духами: підземними, наземними, небесними.

У реальному житті Китаю нефритові таблички певного призначення ставали святинями в церемоніалі правителів. На них золотом гравіювали тексти присвят та подяки богам, особливо Юй-ді. Оправлені в золото, їх знаходили серед скарбів, коли розкопували могили правителя Х ст. Ван Цзяна, а ще раніше — серед скарбів Гао-цзуна (666 р. н. е.). Цікаво, що наказ Сюань-цзуна суворо забороняв використовувати в ритуальних церемоніях підробні дешеві матеріали — лише юй.

Нефритова сокира Кам’яної доби зазнала в Китаї чимало трансформацій. Була па-

Нагрудна прикраса племені ольшеків.
1000–600 р. до н. е.

личок, гравіюваних золотом, сповіщали про сходження на трон чергового Сина Неба. Існували похоронні таблички, якими закривали отвори тіла померлого. Пластинки на капелюхах та підвіси на поясах чиновників не лише вказували на їхній ранг, а й слугували особистими найсильнішими оберегами і речами для магічних дійств.

Неперевершені китайські ліхтарики з нефриту, запозичили з діянь Гао, одного з вісьмох безсмертних. Він шукав шлях Дао з таким ліхтарем.

У прадавній культурі американських індіанців, як і народностей маорі, нефритові наконечники для списів та стріл теж були не лише зброєю. Вони символізували стійкість, мужність, силу воля.

Давній Єгипет, навпаки, пов’язував цей камінь із чуттєвою насолодою. Нефритові ложечки й лопаточки для ніжного масажу тіла й розгладжування зморшок на обличчі сьогодні можна побачити на озброєнні масажистів та косметологів.

Нефрит досить пізно увійшов у ювелірне мистецтво Європи (кін. XVIII ст.). Найчастіше з нього різьбили вишукане листя букетів та гілочок, комбінуючи з аметистами, перлами, діамантами тощо. Він має гарний вигляд в аплікаціях та інкрустаціях меблів. Зберігається традиція виготовлення перснів та браслетів, кабшонів до сережок, кулонів, шкатулок, ваз, світильників.

Старовинна музика і поезія Китаю не обходиться без юй. Добре відомі “кін”, тобто різноманітні ударні інструменти.

Коли вам сумно, у позі пониклої квітки ви добуваєте ніжний звук з маленького нефритового гонгу і співаєте або мелодекламуєте:

*Тонкий звук нефриту,
Куди відходить, навіщо зникає?
І марно за ним сумувати:*

Як зникле кохання, його не наздогнати...

Інтимна лірика може бути незрозумілою без знання символіки кольорів нефриту. Білий різновид вважають символом інь, втіленням оксамиту жіночого тіла. Зелений — символ янь, втілення чоловічої гідності, сили, динамізму. Озброєні такими знаннями, можемо побачити еротичний підтекст вірша:

*Крізь скельце із нефриту
Я бачу дивний світ.
Дивитимусь, хай навіть
Мине багато літ.
Ось я вже сам зелений
Нефритовий струмок,
Течу повз білі вежі,
Нема старих думок.
Нефриту квітку білу
Цілую в пелюстки,
Даруй нам вічність юну
Володар гір, Юй-ді.*

На запитання про найдорожчий різновид нефриту можна відповісти жартом, але цілком серйозно. В Україні покладів нефриту начебто нема, але є найдорожчий у світі, що його підняли на поверхню під час буріння Криворізької надглибокої свердловини. Її пробурили з науково-пошуковою метою за Міжнародним геодинамічним проектом. Вартість цього унікального буріння нині навіть важко визначити, як і добутий тоді стовпчик нефритового керну діаметром 7 см. Але коли зеленувато-чорний камінь розпиляли, відшліфували, з’явився світлий візерунок: пуп’янок півонії, що почав розкриватися. Отже, маємо раритет. Зберігається він у Києві у приватній колекції.

ЮЙ, УЛЮБЛЕНЕЦЬ КИТАЮ

бражали на різьблених та фаянсових виробках, гравюрах, у лубочному живописі для простого люду. Ланя зображають у лахмітті, з чоботом на одній нозі. Влітку він одягає халат, взимку валяється на снігу — прохолоджується. Гроші, які отримав, жебракуючи, нанизує на довгу мотузку і тягне за собою, гублячи дорогою до шинку і роздаючи нужденним. Якось напідпитку він танцював біля озера Хаолян під супровід власних нефритових кастаньєт. З неба у відповідь почувся звуки нефритової флейти. То грав журавель. І під цю музику Лань полинув до країни безсмертних на хмаринці, гублячи одержу, взуття, нефритові кастаньєти.

Інший, Чжунлі, встиг за земне життя побувати радником імператора, військовим, алхіміком, і врешті усамітнівся в горах. Одного разу перед ним розкололася скеля і відкрилася нефритова скринька. У ній були настанови, як досягти безсмертя. Чжунлі їх старанно дотримувався. Нагородою став журавель із неба, який поніс самітника до країни безсмертних.

Серед восьми безсмертних була жінка, Хе Сяньгу. Чотирнадцятирічною вона втекла від знущань мачухи до Слюдяного озера. Вживаючи нефритову піну, допомагала селянам у їхній тяжкій праці. На небо її піднесено у момент господарювання, із черпаком у руці. Статуетку Хе Сяньгу з нефриту дарували на новий рік як талісман добробуту в оселі. Згодом Японія підхопила цю традицію і зберігає її досі. За браком нефриту використовують інші матеріали.

Чимало сюжетів із пригод “вісімки” під час паломництва до матінки Си увійшло в мистецтво даоського Китаю. На зворотному шляху вони повинні були перебрисати через Східне море. Лань став на нефритову кастаньєту, і вона засяяла, вказуючи шлях. Світло побачив цар морських драконів, поцупив

Нефритова ваза з Китаю. Празький музей

лицю шамана у магічно-ритуальних дійствах. Потім, коли юй міцно пов’язали в свідомості з богами та героями-першопредками, сокира перетворилася на нефритовий загострений жезл — символ величч імператора. Існували астрономічні нефритові прилади для спостережень. З допомогою таб-

Ольмекська статуетка.
800–200 рр. до н. е.

Нефритовий ліхтарик з Китаю.
Празький музей

Максим ОПАНАСЕНКО
Фото автора

ЯДЕРНИЙ СМІТНИК ЧИ ЕКОДЕРЖАВА?

Україна — одна з екологічно забрудненіших країн у світі: чорнобильська катастрофа, “фосфорна” аварія на Львівщині, забруднення Керченського водно-го басейну.

Попри це, продовжуємо виривувати ліси, забруднювати водойми, отруювати найродючіші в світі ґрунти хімікатами. Екологічна ситуація в Україні складна і, на жаль, за відсутності кваліфікованих кадрів та державної підтримки поки що безвихідна. Екологічна криза — результат безконтрольності за використанням природних ресурсів, тіньової економіки та низького рівня соціальної захищеності.

Саме для обговорення найболючіших екологічних проблем, під егідою ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка і Міністерства екології України відбулася конференція “Проблеми довкілля, екокультури та здоров’я нації”.

“Ми забули про чорнобильську трагедію, про природні спори і дітища людської цивілізації, що тисячоліттями зберігалися на нашій землі. Потужна техніка збудує, руйнує, змінює ландшафти. Землі ділять між олігархами, отруюють, розкопують.

17 років маємо державу. І коли я нещодавно відвідав Києво-Печерську лавру, то побачив, у якому жалюгідному стані перебуває святина — грибок “доїдає” священні стіни. Все це складає дуже невтішну картину, для обговорення якої ми і зібралися сьогодні...” — так розпочав конференцію голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка і модератор заходу Павло Мовчан.

Цього дня за одним столом зібралися академіки, науковці, письменники, екологи і державні чиновники, які намагалися обговорити всі аспекти тієї екологічної ситуації в країні.

“Нині в системі екологічної освіти майже 300 кафедр, які готують спеціалістів-екологів, але вони дають лише поверхові, загаль-

Іван Заєць

Олександр Бондар

ні знання. Це призвело до того, що в Міністерстві екології України лише 16 відсотків працівників мають спеціальну екологічну освіту. А як можна працювати, якщо кваліфікованих кадрів немає?

Саме тому ухвалили рішення про реорганізацію Державного екологічного інституту і створення на його базі екологічної академії. Нині розробляють навчальні плани і програми екологічної освіти.

Країні потрібні кваліфіковані й освічені екологи, які могли б дієво працювати й поліпшити ситуацію, що склалася”, — сказав Олександр Бондар, ректор Державного екологічного інституту.

Надмірна забудова міст і знищення парково-рекреаційних зон негативно впливає на екологічну ситуацію. Це питання на конференції порушив директор КП “Київський міський будинок природи” Микола Зубович: “Торік ми були свідками того, як на Хрещатику “горіли” каштани. У Києві була надзвичайна спека. Які причини цього?”

Мегаполіси розташовані на берегах океанів, і рівень зволоження там достатній. Це саме можна сказати і про тропічні міста. Міста в центрі материка зволожуються лише завдяки власним водним запасам. У Парижі для зволоження створили знамениті Єлисейські поля, які постійно поливають і цим забезпечують місту стійкий мікроклімат.

Територія Києва забудована на 70—75 %. Паркові зони Дніпра і Київського водосховища не можуть забезпечити достатнього зволоження. Це позначається на здоров’ї мешканців міста.

Треба урівняти кількість забудов із незабудованими ділянками, створювати фонтани і водойми. Це допоможе нормалізувати мікроклімат Києва”.

На конференції були й представники влади, зокрема народний депутат України Іван Заєць.

Він розповів про нерозв’язані екологічних проблем на державному рівні й відсутність контролю за розподілом і використанням державних земель. “Питання довкілля в Україні занедбане. І не лише на рівні влади, а й на рівні громадськості. Екологічні організації виробляють переважно інтелектуальний продукт і через відсутність коштів не можуть втілити свої проекти у життя.

Павло Мовчан

Сергій Плачинда

15 років тому Україна взяла на себе міжнародне зобов’язання створити Комісію сталого розвитку держави, яка стежила б за тим, щоб природні ресурси використовували економно, мало того — інвестували в цю сферу. Але такої комісії немає й досі, а отже, не робиться нічого задля створення сучасних європейських екологічних умов в Україні.

Інша проблема — забудова міст. Рекреаційні й паркові зони

знищують, що призводить до переважання мегаполісів і зміни клімату. Наприклад, ректор Київського національного університету технологій й дизайну продає парково-спортивну зону свого ВНЗ (майже 2 га в центрі Києва) під престижну забудову і паркінг. Це неприпустимо.

Землю продають безсистемно, немає контролю за її розподілом. Потрібно негайно починати працювати в цьому напрямі”.

Серед учасників конференції був відомий український письменник Сергій Плачинда. Він, спираючись на дані спеціалістів, озвучив проблеми радіаційного забруднення водних ресурсів України і відродження села: “Чому б не перенести деякі підприємства в села? Тут могла б успішно працювати харчова і переробна промисловість. Це розвантажить міста, забезпечить селянам робочі місця і зупинить невтішну тенденцію до обезлюднення сільської місцевості”.

Завершальну доповідь представив Леонід Табачний, заступник директора з моніторингу і техніки Центральної фізичної обсерваторії. Він говорив про наслідки чорнобильської катастрофи для українських земель. За словами науковця, у сотнях міст підвищений радіаційний фон, але там і досі живуть люди. Подані відеодокументи доводять, що вся територія країни радіаційно забруднена. У західній та центральній частинах країни рівень забруднення на межі допустимого.

Конференція охопила всі найгостріші екологічні питання. Висновки і пропозиції учасники “круглого столу” зробили, тепер черга влади. Час схаменитися і починати роботу, якщо, звичайно, ми хочемо бути здоровою, сучасною, європейською країною, а не місцем для зберігання ядерних відходів.

Резолюція «круглого столу» «Проблеми довкілля, екокультури та здоров’я нації»

Ми, учасники “круглого столу” “Проблеми довкілля, екокультури та здоров’я нації”, зазначаємо, що сьогодні Україна — одна з екологічно найпроблемніших країн світу. 21 рік тому Україна пережила чорнобильську катастрофу, а нещодавно — “фосфорну” аварію на Львівщині та забруднення Керченської протоки. Значною мірою це зумовлено матеріало- та енергомісткістю виробничої сфери, домінуванням “брудних” галузей промисловості.

Наше сьогодні характеризується складним екологічним станом. Забруднені земля, повітря, вода у річках та озерах. Низький рівень екологічної свідомості й екологічної культури. Неможливо впроваджувати екологічну політику всупереч волі пересічних громадян.

Важлива проблема, яка вимагає нагального розв’язання, — стан басейну Дніпра, з якого п’є воду майже 70 % мешканців країни. У басейні ріки побудовано потужний територіально-виробничий комплекс, унаслідок чого 75 % первісних природних ландшафтів повністю трансформовано. Поверхня басейну Дніпра на 60 % розорана, на 5 % урбанізована, на 10 % зайнята системами осушення та зрошення, на 3 % затоплена водосховищами. Третина дніпровських берегів (майже 1 000 км) зазнає руйнування внаслідок розмивання. Значна частина мілководь заросла вологолюбною рослинністю. Тому питання поліпшення стану басейну Дніпра пріоритетне в державі. Якщо уряд не вживатиме заходів, то Україна стане зоною глобальної екологічної катастрофи.

Потрібно удосконалити національну екологічну політику, що дасть змогу ефективно реалізовувати захист конституційного права громадян на безпечне навколишнє середовище. Для цього державні органи влади повинні:

1. Вимагати виконання Закону України “Про охорону навколишнього середовища” щодо гарантій екологічних прав громадян, підвищення екологічної культури, поліпшення освітньої та просвітницької роботи серед населення.

2. Удосконалити контроль за дотриманням екологічних нормативів і посилити відповідальність за їхнє порушення, гармонізувати вітчизняні технологічні й екологічні стандарти з міжнародними стандартами та нормами, запровадити екологічне маркування товарів українського виробництва та тих, що ввозять в Україну, заборонити ввезення товарів широкого вжитку й іграшок низької якості виробництва країн, де не дотримано норм екологічної безпеки.

3. Розробити проект програми пово-дження з небезпечними відходами.

4. Підвищити рівень захисту населення від наслідків природних і техногенних аварій і катастроф шляхом удосконалення єдиної державної системи запобігання виникненню надзвичайних ситуацій.

5. Забезпечити виконання Загальнодержавної програми подолання наслідків чорнобильської катастрофи на 2006—2010 роки.

6. Забезпечити розроблення та впровадження новітніх наукових, екологічно безпечних технологій виробництва (ресурсо- й енергозберігаючих, маловідходних і безвідходних).

7. Зупинити нищення парків і скверів у містах, відновити природні ландшафти.

8. Сформувати єдину систему контролю за дотриманням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, виключивши дублювання функцій контролю різними органами виконавчої влади.

9. Звернути увагу на формування екологічних знань і екокультури серед населення.

10. Міністерству охорони навколишнього природного середовища:

а) активізувати роботу курсів підвищення кваліфікації для забезпечення кваліфікаційних вимог суб’єктами господарювання з питань радіаційної безпеки під час використання джерел іонізуючого випромінювання та радіаційного контролю, поводження з небезпечними відходами та речовинами, з обґрунтування обся-

гів викидів для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами, організації й здійснення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства й інших актуальних питань реалізації державної екологічної політики забезпечення раціонального природокористування та екологічної безпеки;

б) активізувати видавничу діяльність щодо книжок екологічно-просвітницького спрямування, зокрема, перевидати “Червону книгу України”, національну доповідь про стан навколишнього природного середовища України, монографічні видання про стан Дніпра, рослинний і тваринний світ тощо;

в) вжити термінових заходів для припинення забудови в долинах річок Дніпра та Десни;

г) активізувати інформування населення з питань стану довкілля шляхом ширшого використання радіо і телебачення. Запровадити практику регулярного висвітлення проблем довкілля відповідальними особами.

11. Запропонувати Верховній Раді України ухвалити Закон про екологічно чисту продукцію на території України.

12. Для забезпечення реалізації стратегії збалансованого розвитку держави, екологізації економіки, впровадження інновацій та наукового забезпечення регіонального використання природних ресурсів та охорони довкілля ініціювати створення Української Екологічної Академії наук.

15 липня м. Київ

Оксана СЯБА
Фото автора

Конотопщина для українців уже 349 років — символ визначної перемоги, яку здобули українські війська над московитами. Під час визвольних змагань українського народу с. Соснівка Конотопського району опинилося в центрі воєнних дій. Битва під Конотопом тривалий час залишалася забороненою темою в російській, особливо радянській історіографії. Протягом сторіч інформацію про неї замовчували, бо правда про події під Конотопом розвінчувала багато великодержавних міфів, особливо про “споконвічне прагнення українців до союзу з росіянами”. І завдяки гетьманові Іванові Виговському нині можемо пишатися славною перемогою українського козацтва.

Конотопщина пам’ятає свою історію й докладає багато зусиль, щоб належно пошанувати й відзначити річницю переможної битви. Фестиваль “Козацький родослав” засновано 2001 року. З 2006-го він набув статусу Всеукраїнського. Один зі співзасновників і співорганізаторів фестивалю — Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка.

“Козацький родослав” традиційно відбувався цього року в другу неділю липня у с. Шаповалівці Конотопського району в рамках заходів до річниці переможної Конотопської битви під проводом гетьмана Івана Виговського. Президент України видав Указ про відзначення наступного року 350-річчя Конотопської битви на державному рівні.

Фестивалю “Козацький родослав” передувала наукова конференція, присвячена видатній перемозі. У ній разом із науковцями Сумщини брали участь відомі вчені з Українського інституту на-

ВЕЛИЧ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЗВИТЯГИ

ціонального пам’яті та Інституту історії України — доктор історичних наук, професор Владислав Верстюк та кандидат історичних наук доцент Тарас Чухліб.

Яскраве сонце щедро сипало проміння на славну Конотопську землю, на численних гостей із Київщини, Тернопільщини, Харківщини, Чернігівщини, Полтавщини, Сумщини та інших куточків України.

Розпочалися урочисті заходи вранці в с. Соснівці біля козацького хреста, встановленого на місці бою. Там відбулася поминальна Літургія та посвята в козаки, а також

освячення козацького джерела. Від усього родославного зібрання поклали квіти до каплиці, яка стала символом нагадування про ціну, яку платили українці впродовж віків, здобуваючи незалежність.

Фестиваль розпочався урочистою ходою художніх колективів та козацьких сотень Конотопського району. На свято завітало чимало поважних гостей, які щиро вітали присутніх: народний депутат Укра-

їни Юрій Гнаткевич, заслужений діяч мистецтв України Василь Фольварочний, директор департаменту мистецтв і регіональної політики Міністерства культури і туризму, заслужений діяч мистецтв України, заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” Валерій Бачинський, заступник голови Сумської обласної державної адміністрації Олександр Лаврик, голова Конотопської районної державної адміністрації Василь Калита, голова Конотопської районної ради Валентина Малігон, радник голови Харківської обласної державної адміністрації, заслужений діяч мистецтв України Ніна Вінграновська, Конотопський міський голова Іван Огрохін та інші.

На фестивалі прибуло чимало аматорських колективів, ансамблів, гуртів і солістів. Виконували українську пісню гості зі столиці: ансамбль української музики “Дніпро”, молодіжне тріо банду-

ристів “Терен”, хор “Чумаки”. Дарували своє мистецтво народний ансамбль пісні і танцю “Горлиця” Охтирського районного будинку культури, народний театр української пісні “Хорол” Липоводолинського районного будинку культури, ансамбль ложкарів Степанівського селищного будинку культури Конотопського району, соліст Олег Дзюба з Харкова, соліст Конотопського районного будинку культури Сергій Тимошенко. У фестивалі взяло участь 38 самодіяльних чоловічих колективів із різних куточків України.

Народні майстри та рукодільниці дивували своїм умінням плести, вишивати, розписувати ікони, сувеніри, шити ляльки. Запрошували до себе у курені щедрі господарі — тут частували смачними українськими стравами, залучали до танцю. Український побут, традиції зберегли на Конотопщині.

Вміло і з любов’ю організований захід став вагомою історико-мистецькою подією, яка покликана забезпечити духовне єднання поколінь, примножити надбання українського народу. Козацтво подарувало нам яскраві зразки жертвовного служіння батьківщині, самовідданого захисту рідної землі, збереження та впровадження українських традицій. Це наша гордість.

Після виступів та нагородження самодіяльних колективів, відбувся концерт відомих майстрів сцени. Чарували співом народні артисти України Олександр Василенко й Анатолій Матвійчук, заслужений артист України Олег Марцинківський.

Завершився фестиваль молодіжною дискотекою та святковим салютом.

У майбутньому, сподіваємося, фестиваль стане міжнародним. До нових зустрічей на гостинній конотопській землі.

ПЛИН ЧОРНОМОРСЬКОЇ ХВИЛІ

Володимир ПРОЦЕНКО,
голова Севастопольського
об’єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка
Фото автора

Українська земля багата талантами, і на фестивалі прибули найобдарованіші співаки і колективи. Нинішній фестиваль привабив тисячі севастопольців, які сприймають українську пісню з любов’ю. Найбільше сподобалися глядачам співаки аматорського ансамблю “Терен”, народний фольклорний ансамбль “Горлиця” і творчий колектив агенції “Стиль і мода”. Ці самодіяльні колективи досягли мистецьких вершин, але не менш бажаними для глядачів були дитячий вокальний ансамбль “Лорелей” та київський хор “Просвіта”. Глядачі щиро симпатизували наймолодшому співаку, севастопольцю Іванові Проценку, солістці агенції “Стиль і мода” Людмилі Цебрук та співачці з міста Гощі Лідії Ткачук.

Усіх нагородили подарунками і дипломами лауреатів. Також отримали нагороди і подарунки керівники фестивалю, які опікуються найкращими творчими колективами. Серед нагороджених — Тарасівський сільський голова Володимир Сизон, директор Рівненського професійно-технічного училища в сфері побуту Ярослав Семенюк та начальник відділу культури і туризму Гоцанської районної державної адміністрації Анатолій Івасюк.

Севастопольське об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка разом із співзасновником Севастопольським професійно-технічним училищем ім. Геловані провело Всеукраїнський фестиваль, приурочений до Дня Військово-Морських сил Збройних сил України. Учасники, а це фольклорні й аматорські колективи з різних куточків України, змагалися на центральному сценічному майданчику міста. Мистецьке свято, яке відбувається вдев’яте, традиційно відкрила його натхненник і незмінний президент, просвітянка Тамара Маслоva. Учасники народного фольклорного ансамблю “Горлиця” в національних строях на рушнику піднесли коровай представникам командування та матросам Військово-Морських сил і привітали зі святом.

Лауреати із задоволенням прийняли запрошення від Навчального центру Військово-Морських сил відвідати клуб моряків із концертною програмою.

І ось зала переповнена військовими моряками, ще зовсім молодими, але змужнілими захисниками водних рубежів нашої держави. Вони бурхливими оплесками зустрічають артистів. Це саме той глядач, для якого організатори готували фестиваль, а самодіяльні колективи — свою програму. Слово для привітання Тамара Маслоva надала севастопольському поетові, лауреату конкурсу “Золоте перо України” Володимирові Чорномору, який прочитав патріотичний вірш, присвячений 90-річчю Прапора Військово-Морських сил і виконав під оплески моряків патріотичну авторську пісню. Звучали народні, жартівливі, патріотичні

Агенція “Краса і мода” серед моряків

пісні. Військові моряки довго не відпускали зі сцени народний фольклорний ансамбль “Горлиця”,

викликали на біс аматорський ансамбль “Терен”, а виступи агенції “Стиль і мода” та її солістку Люд-

Вручення нагород лауреатам

милу Цебрук увесь час супроводжували оплесками. Обличчя моряків просвітліли, і багато хто з них забув про тягар військової служби, про негаразди і печалі. Керівник Навчального центру ВМС ЗС України капітан 1 рангу О. Михайлютенко від імені особового складу подякував артистам та вручив почесні грамоти за вагомий внесок в естетичне виховання військових моряків.

Після закінчення концерту військові моряки і лауреати фестивалю ділилися враженнями і фотографувалися біля клубу моряків на згадку про зустріч.

Такий творчий звіт наснажив самодіяльні колективи, які прагнуть зростати професійно. Тож нових вам творчих звершень, аматори мистецтва.

Якось сів на березі Мурашки, задивився в її каламутну воду, й зненацька пригадалося Шевченкове: “Доборолась Україна до самого краю...”

Живемо в теократичному суспільстві, як і жили. Ні, не так, як в Ірані. Там і нині майже все за написаним. Не так за написаним, як за прочитаним. І ніхто з іранських поетів не виспіває на всі голоси про високу християнську чи магометанську духовність, що має об’єднати країну. Таких поетів або нема, або вони мешкають десь в Європі чи Америці. Прості іракці живуть за законом, який прочитали аятоли, що з’явилися після Пророка. Як правив мула там й судив тисячу років тому, так і править досі й судить, хоч президента щоразу обирають — уже не шах.

Ні, не в Ірані живемо, не в давньому Ізраїлі, коли рабини судили Христа, — в Україні. У нас усе справедливо, все за Конституцією: церква сама по собі, держава сама собі. А найвище за всіх — найсправедливіші у світі щорічні вибори, що ніяк не можуть відділити праведне від грішного.

Кому ж із всюдисущого начальства нині потрібна щорічна всенародна люстрація?

Хоч насправді все діється, як і раніше діялося, “по поняттям”. Згідно з рангами, кланами і знайомствами живуть люди. Не дивуюся, що під перші сталінські репресії (теж люстрація) у моєму селі ще 1928 року першочергово втрапили батюшка, дяк і писар — вислали їх більшовички аж у Сибір майже за нізачо, за дрібничку — за сховане від влади церковне золото. А чому дивуватися, коли нужденні й струджені неписьменні мої односельці називали цих грамотіїв глитаями і мироїдами? А таки правда, що повертає на кола свої тьма тьму-ща. Чи суєта суєт?

Нині всі письменні. Сидять у височезних кабінетах, як і сиділи. І ті самі, що сиділи ще до незалежності, або їхні діти. І після помаранчевої революції сидять ті самі. Ні, не бандити в тюрмах. На посадах. Якщо й розмінiali хлопа на хлопа, то хлоп не змінився. Навпаки, хлоп до крісла прийшов хоч і новий, але ще залежніший: нічого свого в головах не мають, все дужче на начальство поглядають, щоб у кріслі м’яко всидіти. І все роблять так, як начальство — мавпують його слова й дії. Президент тільки-но збереться самотужки деревце посадити, а хлоп чи дівка з його оточення вже тутечки, як грім після блискавки, з лопатою навкруг вештаються, підсобляють. Допомагають столицю озеленювати. І в селі, і в районі так діється. І все це священнодійство з кущами калини так нагадує мені наш колишній колгосп імені Куйбишева, що аж у голові паморочиться. Наче знову в наше “світле” минуле втрапляєш, де голова села за голову колгоспу тримається, а голова колгоспу на партійного секретаря киває. А партійний секретар разом з усією бухгалтерією у ленінський суботник ялини під колгоспною конторою висаджують.

Я неписьменним був донедавна. Майже не вмів читати. Батько не вчив. Сільська школа. Автошкола. Армія. Довгі роки шоферував у районному ДЕУ, на бітумовозі їздив — щоденний несусвітній сморід, але дороги широкі робив, рівні. Власна сім’я. Діти маленькі. Ніколи до книжок. Уже у Португалії — десь 2000 року, коли виїхав від містечкового безробіття за кордон на заробітки, теж шоферувати, вперше прочитав Кобзаря. І 2004 року, коли втрапив в автомобільну аварію, в лікарні, лежав і вичитував: “Усі на сім світі — і царята, і старчата — Адамові діти”. Прочитав, порівняв Тараса із собою, своїм життям, і так сумно мені стало. Раб рабом, як і я, з глинобитної хати, але вибився в люди. І мені наче повітліло. І подумалося, що і я цю бідність здужаю, розбагатію в Португалії й повернуся додому, а там побудую у своєму селі чи в місті малесеньку крамничку — піца, кава, морозиво, телевізор, бібліотечка на обмін чи книгарня для людей дорослих, розумних, непитущих. Європу в селі творитиму. Євро—2012. Сам продукти возитиму, а дружина піцу випікатиме. Не пропадемо в рідному селі. Хіба це не світло — такі роздуми й надії?

А тут помаранчева революція. І колір, і надії на зміни захопили мене вкрай, що аж під-

говорив земляків своїх португальських збирати зароблені гроші на київський майдан.

І збирали, і перераховували, хто скільки міг. І чималі суми збирали — самі поїхати не могли, далеко, дорого, а за Україну вболівали.

А тут до Португалії почало навідуватися нове українське начальство. І новий Президент прийдуть, і найвищий голова з Ради, і найвищий міністр. І всі наобіцяють золоті гори заробітчанами і пілгы, коли повернемося додому, коли вкладатимемо свої заробітки в Україну. І що вулицю нову відкриють нам, назвуть Українською —десь у Порто чи Лісабоні. Тоді подумав, щось тут не так, якщо вулицю Українську в Португалії відкривають, а в селі була Леніна і Куйбишева. Жодного місцевого топоніму. А мешкаю я в селі Слобода-Шаргородська на Золотій горі — так місцеві вулицю називають. І хочеться мені додому, до глинобитної хати, що аж серце щемить...

Торік улітку нарешті повернувся додому й банчу, що місцевий люд до Португалію не їздив, а всю центральну містечкову вулицю обліпив магазинчиками, як ластівка гніздеч-

ко своє болотом ліпить. Магазин у магазин — ні пройти, ні проїхати спокійно. Не вулиця, а базар. От і думаю: “Чи не приліпитися й мені до них?”

І подався до міської ради. А там голова міста кажуть мені: “Пишіть заяву й приходьте на сесію, коли повідомимо”. Я написав і поїхав до Португалії по лікарняні й компенсації за виробничу травму, бо сесія мала бути аж через три місяці. Повернувся, а голова знову кажуть, що землю, яку обіцяли надати в оренду під магазин, розподілятимуть на аукціоні. Добрі люди підказують, що на тому аукціоні дехто з районного начальства в претендентах, і депутати серед них є, і не подужаю цей аукціон. А мені б лиш в оренду якийсь клапоть, як кажуть, під малу архітектурну форму. Але послухав людей і вступився з міста.

Пішов у рідне село. Слобода — не Шаргород, але й тут магазинчиків уже набудували люди. А стару школу, це панську садибу з широченними міцніючими мурами, яка прослужила б ще років зо двісті, зруйнували: будують високу п’ятиголову церкву — ближче до батьошчиної хати. Рік завершувався, й каже мені сільський голова: “Всі будують, і ти пиши заяву на оренду земельної ділянки. Реєструйся підприємцем. А ми приймемо рішення й виділимо тобі майданчик під магазин на перехресті, біля цвинтаря, на в’їзді з боку Івашковець. Зробиш біля магазину зупинку для міського автобуса, лавочки поставиш, квіточки посадиш, криницю викопаєш”.

Я зрадив і згодився. Наче перемиг. Заметушився, зареєструвався. Видали мені в сільській раді рішення, які потрібно зібрати документи. Побігав я з тим рішенням по всіх інстанціях. Усі погодили. Проект малої архітектурної форми зробили. Гарнесенький — відповідно до всіх погоджень й приписів. Уже й машину каменю вивіз, бо була нагода. Аж тут мені сільський голова й кажуть: “Стій, Вікторе, не поспішай. Приходь на сесію, розглянемо твою справу”. Пішов я на ту сесію, і все вислухав від тих самих депутатів, що ще недавно виділяли мені землю в оренду... А тепер: “Магазин біля кладовища, п’яниці, вибачте, спокій порушуватимуть”. А найважливіше — сусідові заважає, бо він не звичайний сусід, а новий голова серед всіх пайовиків села. І ще: “Наш батюшка проти!”

На цьому все, край моєму підприємству. Пояснював, що не торгуватиму й пивом, а рішення про будівництво призупинили на три місяці — до обговорення проекту на наступній сесії. А я, коли заспокоївся, подумав: “От якщо ти був справжнім головою, тобою батюшка не керували б”.

Доведеться повертатися до Португалії. Вивчу португальську, щоб в оригіналі Пауло Коелью “На березі річки Петра сіла я й заплакала” прочитати, бо нічого мені вдо-

ма робити — майже все продано й перепродано.

І на цьому був би справжній кінець. Але 4 липня 2008 року присилає до мене сільський голова посильну: “Приїжджай, Вікторе, терміново, до голови села, бо вас обох викликає голова Шаргородської райдержадміністрації.”

Їдемо разом із головою села до голови райдержадміністрації. Годину сидимо в приймальні: Олег Іванович зайняті. Аж потім нас покликали. Закликали й районного архітектора. Голова села доповів усе, як було. Майже моїми словами — я ж мовчу. Розповів, що ніхто, крім сусіда, не протестує, що всіх норм дотримано, погоджено з усіма, земля сільської ради. Уже й батюшка згодився. Що ні розп’яттю, ні кладовищу, ні межах, ні дорозі, ні пішоходам не заважає, а навпаки, допомагає й прикрашає село цей об’єкт. “Заждіть за дверима, — каже голова Шаргородської райдержадміністрації, — з батюшкою побалакаю.” Ми вийшли. Минуло хвилин з п’ять. Нас кличуть, і чуємо з порога: “Батюшка проти!”

Тут я не втримався й питаю: “Поясніть, у чому моя вина? Що я порушив? Чому мене викликали? Я довгий час батракував в еміграції. Наш Президент говорив нам, щоб ми поверталися додому, вкладали свої гроші в Україні. То що ж я поганого зробив, що послухався Президента і повернувся додому”. Вкладаю свої гроші в

своє село. То, може, це не наш Президент казав, що нам в Україні буде зелене світло?” І тут габаритний голова Шаргородської райдержадміністрації зненацька прудко скочив із крісла, перебиваючи мене, аж стіл здригнувся, і сказав: “А я не проти”.

Ось тут був би кінець історії, але у неї є ще і продовження.

9 липня 2008 року знову присилає до мене сільський голова посильну, а та каже: “Приїжджай, Вікторе, до голови села”. А там він мені листи подає. В одному районний прокурор пише голові села листа, що забороняє моє будівництво. А в другому сам сільський голова тимчасово припиняє моє будівництво.

Усе — забираюся до Португалії.

Скоро, кажуть люди, збудують місцеві католики ще чотирнадцять каплиць, присвячених ході Христа на Голгофу. Буде тоді не Шаргород, а малесенький Єрусалим — на заздрість усім, хто передчасно виїхав.

А коли євреї, що втекли з цього міста в Ізраїль, Америку й Росію, повернуться і збудують дорогу до драбини праотця Якова десь у Соснівці чи під соснами з акації, як Мойсей заповів. Тоді всіх українців об’єднає висока духовність.

А ще, як вручить наш Президент усім колишнім комуністам й комсомольцям, нинішнім багатотраждальним перебіжчикам із партії в партію, новісінькі партійні квитки від якогось там нового Єдиного Центру, звичайно, якщо його батюшка з матушкою не будуть проти, то вручить разом із позолоченими годинниками й наганами. І непереливки буде тому, хто в райцентрі на пам’ятник Леніну посягав.

А живемо в теократичному суспільстві. Думається: “Чиє ж це місто, чиє село, чії поля, чії люди? Невже знову якогось Калитки?”

І чується, майже як в лісабонському “Кіровограді” Дмитра Павличка:

Гей! Шаргород! Чиє ти місто? -

На вільній паші, на ріллі хохли, поляки й москалі скулі із каменя собі тажке намісто. Гей! Слобода! Чиє село?

Рабом неначе спорудилось.

В свободі наче не родилось.

На волі наче й не жило.

Все, що бачу — не моє і не людське. Боже. Сам із себе сотворив усе видиме й невидиме. І Калитка з собою до ями не забере, і батюшка своїм дітям не залишить.

А в Лісабоні краще: і середовище, і люди, і робота, і суди, і соціальні гарантії. І ріллі нема такої багатющої, а живуть. Може, й тому, що такої ріллі нема, живуть. Їду до своєї лісабонської амбасади, вулицею Українською прогуляюся.

Гуменюк Віктор Миколайович

Записав
Олександр КОВТУН

Художник Іван Кулик.
О. П. Довженко з волошками

Василь СТУС

ОСТАННІЙ ЛИСТ ДОВЖЕНКА

Прозаїки, поети, патріоти!
Давно опазурились слов’ї,
одзьобились на нашій Україні.
А як не чути їх? Немає сил.
Столичний гамір заважикі мені.
І хочу вже на затишок, і, може,
На спокій хочеться на придеснянський,
і хочеться на мій селянський край.
Пустіть мене до себе. Поможіть
мені встаннє розстроюдить рану,
побачити Дніпро, води востаннє
у пригірші із криниці зачерпнуть.
Нехай гризуть дніпрові гострі кручі
моє зболіле серце. Хай гудуть
чернігівські просмолені ліси.
Пустіть мене в просмолене дитинство.
Бо кожну ніч порипують бори
і ладаном мені живиця пахне,
і дерева, як тіні предковичні,
мене до себе кличуть і зовуть.
Пустіть мене у молодість мою.
Пустіть поглянути. Пустіть хоч краєм,
хоч крихіткою ока ухопить
прогірклу землю. Звіхолили сні
мій день і ніч мою й життя прожите.
Пустіть мене до мене. Поможіть
ввібрати в голодні очі край полинний
і заховати на смерть. Пустіть мене —
прозаїки, поети, патріоти.
VI. 1964

Ніна ГНАТЮК

Ми недарма сьогодні під портретом геніального кінорежисера і письменника Олександра Довженка передрукували відомий вірш Василя Стуса. Поетові-правдоборцеві, який теж загинув на чужині, вдалося передати тугу О. Довженка за рідною землею, його бажання повернутися на Десну, в роздолля чернігівських лісів, до сонця і лугів омріяної материзни. Але заповіт Великого Українця не виконано — його прах досі у московській землі.

Знайшлася горстка діяльних патріотів, які змогли навіть в умовах занепадаючої комуністичної системи перепоховати прах Василя Стуса на Байковій горі. Чому ж нині, у часи незалежної Української держави, не виконано заповіт О. Довженка? Невже знову не знайдеться в Україні горстки совісних і наполегливих діячів, які зможуть перебороти усі паперові чиновницькі перепони і нарешті повернути Довженка Україні?